

**MASARYKOVA
UNIVERZITA**

PRÁVNICKÁ FAKULTA

**Odbojová činnost
skupiny bratří Mašínů
a její nejen
právněhistorické
hodnocení**

Diplomová práce

SÁRA POSPÍŠILOVÁ

Vedoucí práce: doc. JUDr. Bc. Jaromír Tauchen, Ph.D,
LL.M. Eur. Int.

Katedra dějin státu a práva
Obor Právo

Brno 2021

Bibliografický záznam

Autor:	Sára Pospíšilová Právnická fakulta Masarykova univerzita Katedra dějin státu a práva
Název práce:	Odbojová činnost skupiny bratří Mašínů a její nejen právněhistorické hodnocení
Studijní program:	Právo a právní věda
Studijní obor:	Právo
Vedoucí práce:	doc. JUDr. Bc. Jaromír Tauchen, Ph.D, LL.M. Eur. Int.
Rok:	2021
Počet stran:	105
Klíčová slova:	komunismus, odboj, bratři Mašínové, studená válka, politické procesy, Josef Mašín, Ctirad Mašín, Milan Paumer, Václav Švéda, Zbyněk Janata, Ctibor Novák

Bibliographic record

Author: Sára Pospíšilová
Faculty of Law
Masaryk University
Department of the History of the State and Law

Title of Thesis: Activities of the Mašín Brothers Resistance Group
not Only from the Perspective of the Legal
History

Degree Programme: Law and legal science

Field of Study: Law

Supervisor: doc. JUDr. Bc. Jaromír Tauchen, Ph.D, LL.M. Eur.
Int.

Year: 2021

Number of Pages: 105

Keywords: Communism, Resistance, the Mašín Brothers,
Show Trials, Cold War, Josef Mašín, Ctirad Mašín,
Milan Paumer, Václav Švéda, Zbyněk Janata,
Ctibor Novák

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá hodnocením činnosti odbojové skupiny bratří Mašínů nejen v právněhistorickém kontextu. Cílem této práce je objektivní zhodnocení odbojové činnosti bratří Mašínů včetně následných politických procesů. Dále pak právní rozbor pomocí aplikace tehdy platného práva na tuto odbojovou činnost a zároveň reakce práva porevolučního. Vzhledem ke kontroverzím, které toto téma vyvolává, diplomová práce shrnuje diskusi, která se okolo odbojové skupiny bratří Mašínů v posledních 30 letech rozvinula.

Abstract

This thesis deals with the evaluation of the Mašín brothers resistance group not only in a legal-historical context. The main goal of this thesis is an objective evaluation of the Mašín brothers resistance activities including subsequent show trials. Furthermore, the legal analysis by the application of then relevant law and the reaction of the post-revolutionary law. Due to the controversies that this topic provokes the thesis summarizes the discussion that has developed around the resistance group in the last 30 years.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Odbojová činnost skupiny bratří Mašínů a její nejen právněhistorické hodnocení** zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Brně 30. června 2021

.....
Sára Pospíšilová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat panu doc. JUDr. Bc. Jaromíru Tauchenovi, Ph.D, LL.M. Eur. Int. za jeho ochotu, odborné vedení a cenné připomínky nejen při tvorbě této diplomové práce.

Obsah

Seznam pojmů a zkratk	13
Úvod	15
1 Nastínění poválečného vývoje	18
2 Činnost odbojové skupiny	28
2.1 Odbojová skupina Josefa Mašína st.....	29
2.2 Činnost na území Československa	32
2.3 Odchod do Berlína.....	37
2.4 Působení v zahraničí	41
2.5 Dílčí závěr	42
3 Politické procesy	44
3.1 Proces s Ctiborem Novákem a spol.....	44
3.2 Proces s Ctiradem Mašínem, Josefem Mašínem a Milanem Paumerem	65
3.3 Dílčí závěr	68
4 Právní rozbor činnosti odbojové skupiny	70
4.1 Zákonná úprava.....	70
4.2 Vymezení skutkových podstat.....	72
4.3 Subsumpce	81
4.4 Tresty	83
4.5 Dílčí závěr	85
5 Vývoj po roce 1989	87
5.1 Vyrovnání se s komunistickým režimem	87
5.2 Společenský dissensus.....	90
5.3 Dílčí závěr	96
Závěr	97
Použité zdroje	100

Seznam pojmů a zkratk

CIC	– Counterintelligence Corps, armádní protišpionážní sbor USA
ČSR	– Československá republika
JZD	– Jednotné zemědělské družstvo
KSČ	– Komunistická strana Československa
KSČM	– Komunistická strana Čech a Moravy
LZPS	– Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
NDR	– Německá demokratická republika
NSR	– Spolková republika Německo
StB	– Státní bezpečnost
SNB	– Sbor národní bezpečnosti
TNP	– tábory nucených prací
Trestní zákon	– zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění od 01.08.1950 do 31.12.1956
USA	– Spojené státy americké
ÚV KSČ	– Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ZnOLDR	– zákon č. 231/1948 Sb., zákon na ochranu lidově demokratické republiky

Úvod

Kontroverzní a hojně medializované téma odbojové skupiny bratří Mašínů rozděluje českou společnost na dva tábory. Jedna část společnosti je považuje za národní hrdiny, druhá za vrahy a kriminálníky.

Téma diplomové práce jsem si zvolila po přečtení knihy Otakara Rambouska *Jenom ne strach*. I ve mně samotné toto kontroverzní téma vzbuzovalo vnitřní rozpolcení a otázku, ke kterému z názorů se přiklonit. Rozhodla jsem se tedy pro bližší zkoumání tohoto tématu pod odborným vedením s cílem vytrýbit si názor na tuto problematiku z pohledu právní vědy. Cílem této práce, ale není vyřešit otázku, zda jsou Mašínové vrazi nebo hrdinové, jedná se totiž o otázku morální nikoli právní. Nicméně po přečtení této práce by měl být čtenář schopen na tuto problematiku zformulovat vlastní názor.

Cílem této diplomové práce je objektivně zhodnotit odbojovou činnost skupiny bratří Mašínů v politicko-historickém kontextu, následné politické procesy a reflektovat situaci po pádu komunismu v roce 1989. Zároveň je cílem této práce právní rozbor pomocí aplikace tehdy platného práva na činnost odbojové skupiny. S ohledem na výše uvedené si tato práce klade následující otázky. *Jak probíhala odbojová činnost bratří Mašínů? Jakým způsobem probíhaly soudní procesy? Jak byla kvalifikována odbojová činnost Mašínů z pohledu tehdy platného práva a jak je vnímána v současnosti?*

K naplnění cílů této práce je užito zejména deskriptivní a analytická výzkumná metoda. Práce primárně vychází ze studia archivních materiálů *Archivu bezpečnostních složek* a *Národního archivu*. Při nastínění historického kontextu je čerpáno zejména z monografií

historika Karla Kaplana. Při naraci činnosti odbojové skupiny práce vychází především z monografie Markéty Chalupové *Nebojovali švestkovými knedlíky. Odbojová skupina bratří Mašínů v zrcadle dobového tisku*, dále z vydaného rukopisu Ctirada Mašína, Josefa Mašína a Milana Paumera, který byl vyšel pod názvem *Cesta na severozápad* a z díla *Odkaz Barbary Masin*, která je dcerou Josefa Mašína. Dále práce vychází z článků uveřejněných v dobových periodících *Rudé právo*, *Svobodné slovo*, *Mladá fronta*, *Lidová demokracie* a *Pochodeň*. a v neposlední řadě také z komentářové literatury *Trestní zákon: Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb.*

Diplomová práce je mimo úvod a závěr strukturována do pěti kapitol. V kapitole číslo jedna jsou nastíněny politicko-historické události, které mimo jiné vedly k formování antikomunistické rezistence v Československu.

V kapitole číslo dvě je nejprve popsána činnost odbojové skupiny Josefa Mašína st., který spolu s Václavem Morávkem a Josefem Balabánem působil v druhém, protinacistickém odboji. Právě Josef Mašín st., otec bratří Mašínů, ovlivnil názory a hodnoty svých synů a ti po jeho vzoru bojovali za demokracii a svobodu Československa. Dále se kapitola věnuje naraci odbojové činnosti skupiny na území Československa, odchodu některých členů do Berlína a jejich následnému působení v zahraničí. V závěru kapitoly je zhodnoceno, jakým způsobem probíhala odbojová činnost skupiny bratří Mašínů.

Třetí kapitola se zabývá politickými procesy s členy odbojové skupiny bratří Mašínů. Je rozdělena do dvou podkapitol, neboť bratři Mašínovi a Milan Paumer byli z původního procesu vyděleni. V první je popsán proces se Ctiborem Novákem a ostatními členy odbojové

skupiny. V druhé je popsán proces s bratry Mašínovými a Paumerem. Závěrem je zhodnocen průběh politických procesů se skupinou.

V kapitole číslo čtyři je aplikováno tehdy platné právo na činnost odbojové skupiny. Nejprve je obecně popsána právní úprava, dále pak jednotlivé trestné činy vztahující se na činnost Mašíků. Následně je provedeno podřazení jejich činnosti pod jednotlivé skutkové podstaty. Dále se kapitola zabývá tresty, ke kterým byla skupina odsouzena. Závěrem je shrnuta odbojová činnost bratří Mašíků z pohledu tehdy platného vnitrostátního práva.

Kapitola číslo pět se věnuje vývoji po listopadové revoluci v roce 1989. Zejména je rozebrána zákonná úprava třetího protikomunistického odboje. Zároveň je na odbojovou činnost bratří Mašíků nahlíženo optikou postkomunistické právní úpravy. Dále je shrnuta diskuse, která se okolo činnosti odbojové skupiny bratří Mašíků v posledních desetiletích rozvinula. Představen je mimo jiné pohled historika Eduarda Stehlíka, advokáta Aleše Rozehnala nebo poslance KSČM Vojtěcha Filipa. V dílčím závěru je shrnuto, jak je činnost odbojové skupiny vnímána v současnosti.

Závěrem diplomová práce rekapituluje dílčí závěry, ke kterým v předchozích kapitolách dospěla a odpovídá na ze shora formulované otázky.

1 Nastínění poválečného vývoje

V únoru 1948, nazývaném komunisty také jako Vítězný únor, došlo v Československu ke komunistickému puči a započalo tak 41 let dlouhé období totality. Osud Československa byl již zpečetěn schválením Košického vládního programu 5. dubna 1945, jenž byl výsledkem březnových porad v Moskvě mezi londýnským exilem v čele s prezidentem Edvardem Benešem, zástupci komunistické strany v exilu sovětském a domácím protifašistickým odbojem.¹ Jmenovaná poválečná vláda sestávala z šesti politických stran, které tvořily Národní frontu Čechů a Slováků. Vedoucí úlohu v této ve své podstatě lidově demokratické koalici měla komunistická strana.² Zakládání nových politických stran podléhalo povolení Národní fronty, čímž bylo fakticky zamezeno legálnímu vzniku opozice.³ Vylučování opozice, respektive vylučování odlišných názorů je základní charakteristikou totalitárních ideologií, a to vylučování jak cestou legální, což vidíme při nástupu totalitárních režimů, tak po sléze cestou, která s fungováním právního státu nemá nic společného.

Poválečné panslavistické opojení vedlo k vítězství komunistů v prvních poválečných volbách do Národního shromáždění 26. května 1946. Tyto volby byly na dlouhou dobu zároveň posledními demokratickými volbami na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním. Poúnorové volby již takové nebyly,

¹ Kaplan, K. *Nekrvavá revoluce*. Praha: Mladá fronta, 1993, s. 17.

² *Ibidem*, s. 26.

³ *Ibidem*, s. 48.

na předložené jednotné volební kandidátce měli komunisté 70 % mandátů a získali 89,2 % hlasů.⁴

Krátce po převratu schválilo Národní shromáždění na návrh komunistů Ústavu 9. května, ta byla přijata všemi 246 přítomnými poslanci.⁵ Prezident Edvard Beneš ji odmítl podepsat, načež 2. června abdikoval. Novým prezidentem byl zvolen Klement Gottwald a na pozici premiéra jej vystřídal Antonín Zápotocký.⁶

Bylo nutné reorganizovat právní řád tak, aby bylo možné účinně bojovat s třídním nepřítelem. Proměnou v letech 1948-1950, tzv. právníkou dvouletkou, prošlo právo hmotné, procesní i struktura soudnictví. Následovala řada opatření, která se nesla v duchu teorie zostřování třídního boje.⁷ Komunisté se prostřednictvím akčních výborů začali systematickými čistkami zbavovat nestranických funkcionářů na důležitých postech. I tyto čistky podpořily další vlnu emigrace. Načež komunisté reagovali zpřísněním trestů za nelegální přechod hranic. Do roku 1948 byl nelegální přechod považován pouze za přestupek proti pasovým předpisům⁸. Zákon č. 231/1948, na ochranu lidové demokratické republiky (dále jen „ZnOLDR“) už kvalifikoval neoprávněné opuštění republiky jako trestný čin. Hranice byly obehnány

⁴ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2016, s. 519.

⁵ Veber, V. *Třetí odboj ČSR v letech 1948–1953*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014, s. 24.

⁶ Vojáček, Schelle, Knoll. *České právní dějiny*, s. 519.

⁷ Kaplan, K. *Československo v letech 1948-1953*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991, s. 58.

⁸ Grulich, T. Potlačování dopadů zahraničního odboje v Československu prostřednictvím bezpečnostních složek. In: Šanca, O. *Odboj a odpor proti komunistickému režimu v Československu a ve střední Evropě*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2010, s. 199.

ostnatým drátem či vedením vysokého napětí, zabránit úniku z Československa měla také minová pole, hlídací psi nebo zákonem č. 69/1951, o ochraně státních hranic ustavená pohraniční stráž.

Klíčovou roli v upevňování a utvrzování komunistického režimu hrála Státní bezpečnost.⁹ Ta se v prvním desetiletí svého fungování několikrát reorganizovala, měnilo se její oficiální označení, spravovala ji jiná ministerstva a měnila se i její vnitřní struktura. Členění do útvarů operativních, vyšetřovacích a pomocných však od roku 1949 zůstalo stejné.¹⁰ Právní úprava bezpečnosti spočívala v zákoně č. 149/1947 Sb., o národní bezpečnosti, který byl po převratu byl nahrazen zákonem č. 286/1948 Sb., o národní bezpečnosti. Pozdější zmíněný zákon zakotvil vůdčí roli SNB ve vztahu k ostatním bezpečnostním složkám a její kompletní autonomii.¹¹ Sílící pozice bezpečnosti implicitně vyžadovala zvýšení počtu pracovníků. Vzhledem ke kritériím nábory nových členů, kterými bylo především třídní a stranicko-politické postavení, upadala odbornost a úroveň práce.¹²

Podstatnou součástí Státní bezpečnosti byli sovětští poradci, ti přijeli do ČSR koncem roku 1949, počátkem roku 1950 již fakticky působili na vůdčích pozicích StB. Sovětští poradci ještě více zostřili již tak kruté praktiky bezpečnosti proti třídnímu nepříteli, jednalo se např. o noční a nepřetržité výslechy, mučení několikadenním odpíráním spánku, omezení stravy či hrozby zatýkání rodinných příslušníků.¹³

⁹ Kaplan, K. *Nebezpečná bezpečnost*. Brno: DOPLNĚK, 1999, s. 7.

¹⁰ Ibidem s. 12.

¹¹ Ibidem, s. 13.

¹² Kaplan. *Československo v letech 1948-1953*, s. 58.

¹³ Kaplan. *Nebezpečná bezpečnost*, s. 25.

Po převratu začala Státní bezpečnost shromažďovat údaje a vytvářet evidenci tzv. nepohodlných osob, nepřátel komunistického režimu. Na seznámech nepřátel režimu byly mimo jiné příbuzné osoby exulantů a emigrantů, dále tzv. kulaci neboli vesničtí boháči či bývalí funkcionáři nekomunistických politických stran.¹⁴ Pro nepohodlné osoby byly zákonem č. 247/1948 Sb., o táborech nucené práce zřízeny pracovní tábory. Vágnost zmíněného zákona, typická pro totalitní režimy, umožňovala do TNP poslat každého ve věku 18-60 let.¹⁵ Jedním z nejznámějších TNP byl komplex okolo Jáchymovských uranových dolů¹⁶, kde byl v letech 1951-1953 vězněn i Ctirad Mašín¹⁷.

V období let 1948-1955 byla hlavní činností Státní bezpečnosti inscenace politických procesů. Mimo vyšetřování připravovala StB vystoupení svědků i obžalovaných, vybírala prokurátory, soudce i obhájce.¹⁸

Přerod justice, tak aby byla konformní s Ústavou 9. května, započal již krátce po převratu. Soudní soustava sestávala dle zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví ze soudů okresních, krajských a Nejvyššího soudu. Rozhodování zpravidla náleželo tříčlennému, či pětičlennému senátu složenému ze soudců z povolání a soudců z lidu, kteří tvořili většinu senátu.¹⁹ Soudci z lidu museli být státně spolehliví

¹⁴ Kaplan. *Nebezpečná bezpečnost*, s. 83.

¹⁵ Bártík, F. Tábory nucené práce (TNP). Jaroslav Metyš a Jaroslav Vojtěch – dva konkrétní případy cesty do TNP. In: Šanca, O. *Odboj a odpor proti komunistickému režimu v Československu a ve střední Evropě*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2010, s. 274.

¹⁶ K tomu blíže Kaplan, K., Pacl, V. *Tajný prostor Jáchymov*. České Budějovice: Actys, 1993.

¹⁷ Rambousek, O. *Jenom ne strach*. Praha: Nezávislé Tiskové Středisko, 1990, s. 53, 62.

¹⁸ Kaplan. *Nebezpečná bezpečnost*, s. 167.

¹⁹ Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví.

a oddaní myšlence lidově demokratického zřízení.²⁰ Zákonem č. 232/1948 Sb., o státním soudu byl zřízen Státní soud, jenž byl příslušný konat řízení a rozhodovat v trestních věcech dle zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky. Vlastní soudní soustavu tvořily soudy vojenské. Sestávaly se z nižších vojenských soudů, vyšších vojenských soudů a Nejvyššího vojenského soudu.²¹

Veřejnou žalobu v trestním řízení zastupovala prokuratura, která byla podřízena Ministerstvu spravedlnosti. Dle zákona o zlidovění soudnictví byla ustavena prokuratura okresní a krajská, pro Nejvyšší soud pak prokuratura generální. Dle zákona o státním soudu byla zřízena prokuratura státní. Pro vojenské soudy byla zřízena prokuratura vojenská.²²

S přijetím zákona č. 66/1952 Sb., o organizaci soudů, jenž prováděl ústavní zákon č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře, byly zavedeny soudy obecné a zvláštní. Obecnými soudy byly soudy lidové, krajské a Nejvyšší soud. Zvláštními soudy byly soudy vojenské a rozhodčí. Státní soud, stejně jako státní prokuratura, byl tímto zákonem zrušen a jeho pravomoc přešla na soudy krajské.²³

Zákonem č. 65/1952 Sb., o prokuratuře došlo ke sjednocení prokuratury po vzoru sovětského svazu. V čele stál generální prokurátor, který dohlížel na to, aby ministerstva a jiné úřady, soudy, národní výbory, orgány, instituce, úřední osoby i jednotliví občané zachovávali zákony

²⁰ § 11 zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví.

²¹ Vojáček, Schelle, Knoll. *České právní dějiny*, s. 539.

²² *Ibidem*, s. 547.

²³ *Ibidem*, s. 539-540.

a jiné právní předpisy.²⁴ Prokuratura již nebyla podřízena Ministerstvu spravedlnosti. Po převratu potřebovali komunisté dosadit politicky spolehlivé osoby i do justičních orgánů, nutná byla tedy i reorganizace personální. Nepohodlní soudci a prokurátoři byli nahrazeni absolventy právnických škol pracujících. Správně politicky orientovaný dělník se tak během jednoho roku mohl stát soudcem či prokurátorem.²⁵

Komunistická propaganda a zastrašování vykrytalizovaly ve vykonstruované politické procesy, jež probíhaly masově v 50. letech, ale započaly již koncem roku 1948, když byli postaveni před soud někteří představitelé československého protinacistického odboje, např. generál Heliodor Píka.²⁶

Právní podklad pro tyto procesy byl zejména v zákoně č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky; zákoně č. 232/1948 Sb., o státním soudu; zákoně č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví; zákoně č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním; zákoně č. 89/1950 Sb., o trestním řízení správním a zákoně č. 86/1950 Sb., trestní zákon (dále jen „trestní zákon“).

Institucemi činnými v politických procesech byly orgány bezpečnosti, justice a politické orgány. Fakticky měla ve výrobě politických procesů justice jediný úkol, a to zlegalizoval nezákonné postupy a praktiky bezpečnosti.²⁷ Dělbá moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní sice formálně existovala, fakticky ale vše řídilo komunistické vedení.²⁸ Výroba procesu měla zpravidla ustálený průběh.

²⁴ § 2 zákona č. 65/1952 Sb., o prokuratuře.

²⁵ Kaplan. *Československo v letech 1948-1953*, s. 51.

²⁶ Vojáček, Schelle, Knoll. *České právní dějiny*, s. 519.

²⁷ Kaplan. *Nebezpečná bezpečnost*, s. 97.

²⁸ Chalupová, M. *Nebojovali švestkovými knedlíky. Odbojová skupina bratří Mašínů v zrcadle dobového tisku*. Brno: Computer Press, 2011, s. 12.

Příkaz k zatčení byl často vydáván ústně, po zatčení byly nepohodlné osoby vyšetřovány. Vyšetřování probíhalo formou násilí a psychologického nátlaku, vyšetřovaný musel být usvědčen a odsouzen, případně jinak potrestán. Výsledkem vyšetřování byl protokol s doznáním vyšetřovaného. Prokuratura připravovala žalobu na základě trestního oznámení, provedla právní kvalifikaci, vymezila skutkovou podstatu a navrhla trest. Úkolem soudů mělo být řízení průběhu líčení a rozhodnout o vině a trestu.²⁹

Největším a nejznámějším procesem byl monstrproces „s vedením záškodnického spiknutí“, s JUDr. Miladou Horákovou a spol. Ten byl ovšem jen špičkou ledovce procesů s bývalými funkcionáři nekomunistických stran.³⁰ StB, na pokyn sovětských poradců, respektive Stalina, zatýkala i stranické funkcionáře. Hledání nepřítele uvnitř strany mělo sloužit jako výstraha všem, kteří by se po vzoru J. B. Tita chtěli od Sovětského svazu odtrhnout. Nejznámějším je bezesporu proces s Rudolfem Slánským, který hrál klíčovou roli v organizaci komunistického teroru³¹.

Politické násilí a represe nezůstaly bez odezvy. Od roku 1948 a dále pak v průběhu 50. let se formoval odboj proti komunistickému totalitnímu režimu, tzv. třetí odboj. Podoba odboje se různila od ozbrojeného přepadávání stranických funkcionářů, zahraničního vysílání rozhlasu, tvorby a distribuce letáků, zpravodajské a vojenské činnosti po průmyslové sabotáže.³² Odboj, ať už ozbrojený

²⁹ Kaplan. *Nebezpečná bezpečnost*, s. 138.

³⁰ Kaplan. *Československo v letech, 1948-1953*, s. 90.

³¹ Kaplan. *Nebezpečná bezpečnost*, s. 175.

³² Bursík, T. Diskuse nad třetím odbojem. In: Šanca, O. *Odboj a odpor proti komunistickému režimu v Československu a ve střední Evropě*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2010, s. 17.

či neozbrojený, usiloval o navrácení svobody a demokracie a ukončení politického teroru komunistů. Mezi představitele protikomunistického odboje patřila například odbojová skupina bratří Mašínů, Černý lev 777 či odbojová skupina Vladivoje Tomka.

Protikomunistický odboj, na rozdíl od prvního a druhého odboje vedeného v období světové války, probíhal v období oficiálního míru. Od roku 1947 ale zuřila, ačkoli beze zbraní, studená válka, byla to válka dvou protipólů, západního a východního bloku. První i druhý odboj měl jasně vymezeného nepřítele. V době prvního odboje to bylo Rakousko-Uhersko, v době druhého nacistické Německo. Třetí odboj ale brojil proti příslušníkům vlastního národa. Problémem třetího odboje byla neorganizovanost a roztržitost, chyběla vůdčí osoba, kterou byl za prvního odboje T. G. Masaryk a za druhého odboje Edvard Beneš. Potenciálním vůdcem třetího odboje byl Ferdinand Peroutka, který o tuto pozici ale neměl zájem, a tak se nedostávalo kýženého výsledku.³³ Rozdílná byla i finanční situace protikomunistického odboje oproti odbojům předchozím. Zatímco Masaryk i Beneš disponovali zdroji získanými ať už od sponzorů či formou půjček, u třetího odboje tomu tak nebylo.³⁴

Politická debata o povaze odbojových skupin měla být ukončena přijetím zákona č. 262/2011 Sb., o účastnících odboje a odporu proti komunismu, který uznal protikomunistický odboj a odpor jako legitimní. Povaha odboje v letech 1945-1989 byla vnitrostátním právem považována za závažnou trestnou činnost. Od roku 1990 postupně docházelo ke snahám o rehabilitaci osob odsouzených a potrestaných komunistickým režimem. Kromě zmíněného zákona z roku 2011 bylo

³³ Veber. *Třetí odboj ČSR v letech 1948–1953*, s. 319.

³⁴ *Ibidem*, s. 320.

vycházeno zejména ze zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci a zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu. Ačkoli byla legitimita třetího odboje uznána již v roce 1993, znovu pak v roce 2011, vyvolává vášnivé debaty dodnes.

Nástrojem kupevnění komunistické moci bylo také společné vlastnictví. Po sovětském vzoru byla i v Československu zahájena kolektivizace. Pozemkovou reformu po roce 1945 dělíme do tří etap. Na základě Benešových dekretů, zejména dekretu presidenta č. 12/1945, o konfiskaci a rozdělení půdy³⁵ a č. 28/1945, o osídlení konfiskované půdy³⁶ probíhala první etapa pozemkové reformy spočívající v poválečné konfiskaci půdy, která patřila Němcům, Maďarům a nacistickým kolaborantům a její následné přerozdělování. Podkladem pro druhou etapu byl zákon č. 142/1947 Sb., o revisi první pozemkové reformy. Horní hranice soukromého sektoru na jedno hospodářství byla první pozemkovou reformou z roku 1919 omezena na 250 ha půdy. Již v této fázi se komunisté pokoušeli o další snížení horní hranice, prozatím ale bezvýsledně. Ačkoli komunisté slibovali, že ke kolektivizaci po vzoru ostatních sovětských satelitů nedojde, příprava znárodňování započala již tzv. Hradeckým programem, programovým dokumentem KSČ z roku 1947. Jeho cílem bylo zamezit velké pozemkové držbě a následně přerozdělit pozemky chudým rolníkům a bezzemkům.³⁷ Třetí

³⁵ Dekret presidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.

³⁶ Dekret presidenta republiky č. 28/1945 Sb., o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci.

³⁷ Jech, K. *Probuzená vesnice. K dějinám revoluce na našem venkově v letech 1945–1948*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963, s. 294.

fáze reformy probíhala dle zákona č. 46/1948, o nové pozemkové reformě, který omezoval soukromé pozemkové vlastnictví do výměru 50 ha, pod podmínkou, že vlastník musel na půdě pracovat.³⁸ Dalším nástrojem zostřování třídního boje bylo vyvlastňování půdy, nemovitostí, podniků, zabavení zemědělských strojů i hospodářských zvířat. Na jedné straně stáli nespravedlivě vykořisťovaní bezzemci a maloročníci, na straně druhé kapitalističtí kulaci.³⁹ Kolektivizace zasáhla tisíce rodin a ačkoli někteří z nich byli porevolučními restitucemi částečně zhojeni, velké množství zůstalo neodčiněno.

³⁸ Veber. *Třetí odboj v ČSR v letech 1948–1953*, s. 24.

³⁹ Rychlík, J. Kolektivizace ve střední a východní Evropě. In: Blažek P., Kubálek, M. *Kolektivizace venkova v Československu 1948–1960 a střeoevropské souvislosti*. Praha: Dokořán, 2008, s. 21.

2 Činnost odbojové skupiny

Pro pochopení pohnutek k založení antikomunistické odbojové skupiny bratří Mašínů je klíčová role jejich otce Josefa Mašína staršího, jenž byl jednou z nejvýznamnějších osobností rezistence v období druhé světové války. Způsob, jakým byli bratři Mašínové vychováni, nepochybně ovlivnil jejich hodnoty a vztah k vlasti. Josef Mašín st. svým dětem kladl na srdce, aby za každou cenu chránily svobodu svého národa.⁴⁰ Bratři Mašínové se již za druhého odboje, ač v té době ještě nebyli dospělí, podíleli na drobných protinacisticky motivovaných sabotážích.⁴¹ Není tedy s podivem, že s nástupem dalšího totalitního režimu nechtěli jen nečinně přihlížet, jak se bortí hodnoty demokracie, za které jejich otec položil život.

Většinová společnost antikomunistický odboj vnímá pouze jako skupinu bratří Mašínů, zřejmě z toho důvodu bývá existence odboje v období krutovlády komunismu často zpochybňována.⁴² Autorka si také dovoluje poukázat na osobnostní propojení rezistence v období nacistické i komunistické nadvlády, nejednalo se jen o rodinu Mašínovu, ale například Miroslava Jebavého nebo Miladu Horákovou.

Hodnoty a činy Josefa Mašína st. formovaly bratry Mašínovi, kteří jako vedoucí členové odbojové skupiny ovlivňovali názory a mínění

⁴⁰ Kačor, M. *Svědomí hrdinů. Jiná tvář odbojové skupiny bratří Mašínů*. Praha: Rybka Publishers, 2009, s. 16.

⁴¹ *Ibidem*, s. 17.

⁴² Třetí odboj nebojoval proti státu, ale proti ideologii, říká Padevět [online]. *idnes.cz* 04. 10. 2018 [cit. 01. 06. 2021].

dalších členů.⁴³ Z toho důvodu je první podkapitola věnována právě činnosti odbojové skupiny Josefa Mašína st.

2.1 Odbojová skupina Josefa Mašína st.

Josef Mašín starší působil za první světové války v Československých legiích, byl hrdinou bitvy u Zborova. Po Mnichovské zradě⁴⁴ a následné vojenské okupaci zbylého území započal Mašín s odbojem. S pomocí obdobně smýšlejících spolupracovníků nashromáždil a ukryl množství zbraní, nábojů a třaskavin. Některé propašoval z ruzyňských kasáren předtím, než je stačili obsadit Němci, jiné vzal nacistům na ulici přímo z vozu.⁴⁵

Nejprve byl odboj neorganizovaný, v jeho činnosti převládaly různé sabotáže, tiskly se letáky a vyráběly vysílačky, později se podařilo napojit na československé exilové vedení armády v Londýně.⁴⁶ Mašín začal spolupracovat s Václavem Morávkem, později se k nim přidal Josef Balabán a spolu tvořili zpravodajsko-sabotážní skupinu vojenské organizace Obrany národa, přezdívanou gestapem Tři králové.⁴⁷

Mašín vybudoval síť kontaktů, která se skupinou úzce spolupracovala. Patřili mezi ně manželé Cabicarovi, kteří Třem králům šili převleky. Díky nim se Mašínovi několikrát podařilo v přestrojení dostat do Petschkova paláce, kde sídlilo velitelství gestapa. V převleku nacistické uniformy se Morávkovi zase povedlo napálit inspektora

⁴³ Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 23.

⁴⁴ Mnichovská dohoda ze dne 29. září 1938 mezi Francií, Velkou Británií, Itálií a Německem o obsazení Československých sudet Německem.

⁴⁵ Procházka, J. *Sestupme ke kořenům...!* Lošany u Kolína: MNV, 1948, s. 95.

⁴⁶ Rambousek. *Jenom ne strach*, s. 11.

⁴⁷ Masin. *Odkaz*, s. 47.

pražského gestapa Oskara Fleischera, přezdíváného „řezník“. Morávek Fleischera požádal o připálení cigarety, ten mu s ochotou nabídl svůj doutník. Krátce na to mu Morávek zanechal vzkaz:

„Oskare, ty bídáku! Vsadil jsem se s Mašínem a Balabánem, že si od Tvého doutníku zapálím cigaretu. Vsadil jsem se o tisíc korun a oznamuji Ti, že jsem sázku v úterý vyhrál. Zanech týrání českých lidí, nebo Ti to přijde draho. Víme o Tobě a pomstě neujdeš. Na to nezapomeň.

B+M+M⁴⁸

Morávkův boj s Fleischerem započal již dříve, když Tři králové museli vyklidit jeden z konspiračních bytů, Morávek tam zanechal svůj zimník a Fleischerovi nechal z Jugoslávie poslat pohlednici se vzkazem:

„Lieber Oskar, ty bídáku, oznamuji ti, že jsem se musel přestěhovat do teplejších krajin, když jsi mi ukradl zimník, ničemo jeden. Už se vůbec necítím bezpečný pod ochranou tvé Velkoněmecké říše...“⁴⁹

Josef Líkař a Václav Řehák ve své „cukrárně“⁵⁰ vyráběli bomby a časované nálože, kterými pak zásobovali Tři krále. Jejich dílna také sloužila jako muniční sklad.⁵¹ Třem králům pomáhal i Ctibor Novák, Mašínův švagr, který pracoval jako překladatel *wehrmachtu*⁵² v Berlíně. Náložemi vyrobenými u Líkařů se mu podařilo zničit říšské policejního ředitelství a budovu ministerstva letectví. Poté jej dostihlo gestapo

⁴⁸ Rambousek. *Jenom ne strach*, s. 15.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ „Cukrářství“ bylo odbojové krycí označení pro atentáty a sabotáže.

⁵¹ Kettner, P., Jedlička, I. M. *Tajemství tří králů*. Praha: Nakladatelství Mht, 1995, s. 13, 15.

⁵² Wehrmacht byly nacistické ozbrojené síly.

a ačkoli si jej s útokem na vládní budovy nespojili, na svobodu se dostal až po válce.⁵³

Klíčovým byl Paul Thümmel, informátor československé tajné služby, vedený jako agent A-54, přezdívaný jako „René“, „Eva“ či „Franta“. Získal pro odboj informace o vojenských plánech, německé kontrarozvědce či podrobnosti Hitlerova plánovaného napadení Polska a ty předával prostřednictvím Tří králů do Londýna.⁵⁴ Třem králům se, i díky Reného včasnému varování, dařilo dlouhou dobu gestapu unikat. Stěhovali se z místa na místo, přesouvali vysílačky i spisový materiál. I gestapo ale mělo své zpravodaje, jeden z nich se také infiltroval do odbojové skupiny Prstýnkáři, se kterou Tři králové spolupracovali. Zvěd informoval o sjednané schůzce Josefa Balabána v dejvické lékárně. Když Balabán na místo 22. dubna 1941⁵⁵ dorazil, už na něj gestapo čekalo, odzbrojili ho, spoutali a zatkli.⁵⁶ Byl popraven 3. října téhož roku.

Dalším na řadě byl Mašín. Gestapo odhalilo konspirační byt v Nuslích, odkud zbylí králové s pomocí Františka Peltána, bývalého leteckého radiotelegrafisty, vysílali do Londýna. Morávkovi s Peltánem se podařilo uniknout, Mašína gestapo zajalo. Ve vážném stavu Mašína přivezli do SS lazaretu v Podolí. Když se po operaci probíral, pokusil se uniknout, vzhledem ke svému zdravotnímu stavu ale neúspěšně. Morávek s Peltánem plánovali Mašínovu záchranu, než se o ni pokusili, byl už Mašín převezen do nemocnice v pankrácké věznici.⁵⁷ Mašín i přes brutální mučení a psychologický nátlak nepovolil a neprozradil jediného

⁵³ Rambousek. *Jenom ne strach*, s. 11-12.

⁵⁴ Novák, J. *Zatím dobrý*. Brno: Petrov, 2004, s. 79.

⁵⁵ Mašínová, Z., Rudolf M. *Čtyři české osudy: tragický úděl rodiny Mašínovy*. Praha: Paseka, 2001, s. 67.

⁵⁶ Rambousek. *Jenom ne strach*, s. 18.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 23–19.

spolupracovníka. Prokázal nebývalou odvahu a hrdinství, byl obáván, ale i uznáván gestapem, museli jej držet na řetězech či ve svěrací kazajce a odmítali k němu do cely chodit po jednom. Ve vězení byl 13 měsíců a několikrát se za tu dobu pokusil o sebevraždu.⁵⁸ Spolu s Josefem Líkařem, Václavem Řehákem a dalšími pomocníky Tří Králů byl Josef Mašín 30. června 1942 popraven na střešnici v Kobylisích.⁵⁹

Morávek zůstal sám, v odbojové činnosti však nepolevoval. Spojil se s výsadbářskou skupinou ANTHROPOID, jež připravovala atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha a skupinou SILVER A. 20. března 1942 zatkl gestapo Paula Thümmela. Den na to se hned z rána setkal Morávek s Josefem Gabčíkem a Janem Kubišem, členy skupiny ANTHROPOID, poté s Alfrédem Bartošem, velitelem skupiny SILVER A. Později toho dne se měl Morávek společně Václavem Řehákem potkat s Thümmelem, místo agenta A-54 na Morávka čekalo gestapo. Při přestřelce byl Morávek smrtelně zraněn, některé zdroje tvrdí, že se zastřelil sám, aby jej gestapo nezajalo živého.⁶⁰ To bylo později vyvráceno nalezenými pitevními protokoly.⁶¹

2.2 Činnost na území Československa

Odbojová činnost bratří Mašínů započala již za druhé světové války. Ctiradovi bylo na konci války 15 let a Josefovi 13, i přes to podnikali sabotáže, rozbíjeli nacistické zbraně a tanky, ukrývali ruské zajatce

⁵⁸ Masin. *Odkaz*, s. 70.

⁵⁹ Rambousek. *Jenom ne strach*, s. 38.

⁶⁰ *Ibidem*, s. 31–33.

⁶¹ Krvavá léta. Hrdinná smrt Václava Morávka, posledního ze „Tří králů“ [online]. *Stream*. 30. 04. 2018. [cit. 01. 06. 2021].

a Židy.⁶² V roce 1946 byli za své činy vyznamenáni medailí Za chrabrost.⁶³ Brzy po převratu pochopili, že nově nastolený režim je velmi vzdálený od demokracie a hodnot, za které bojoval jejich otec. Projevy komunistických straníků i nezávislá media budily dojem, že se schyluje k válce mezi SSSR a USA, i proto bratři Mašínové započali s odbojem, neboť chtěli být připraveni k obraně vlasti.⁶⁴

Spolu s Mašíny tvořili původní „záškodnickou“ skupinu Milan Paumer, Vladimír Hradec, Zbyněk Janata a Egon Plech. Skupinu však především vedli bratři Mašínové, tvořili plány sabotáží, stanovovali obecné směřování činnosti skupiny. Dá se tedy říct, že byli zodpovědní za makro i mikromanagement. Ostatní členové skupiny o plánovaných akcích, kterých se neúčastnili, často ani nevěděli. A to z důvodu jejich ochrany a ochrany celé skupiny před možným únikem informací.

Ve spojitosti se skupinou bratří Mašíků je nutné zmínit jejich strýce Ctibora Nováka. Ten původně rezonoval s komunistickým režimem a byl dokonce členem KSČ.⁶⁵ Brzy po převratu však pochopil, že diktatura proletariátu není toliko odlišná od té nacistické. Využil své zkušenosti nasbírané při spolupráci se Třemi králi a začal se podílet na odbojové činnosti spolu se skupinou bratří Mašíků.⁶⁶

Zprvu jejich odbojová činnost spočívala v drobných sabotážích, rozbíjení oken komunistickým straníkům či rozbíjením agitačních skříněk. Atentáty na stranické funkcionáře se jim nejevily jako účinné, protože o vysoké pozice byl velký zájem, a tak by nebylo složité je

⁶² Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 26.

⁶³ Masin. *Odkaz*, s. 71-72.

⁶⁴ Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 27.

⁶⁵ Rambousek. *Jenom ne strach*, s. 43.

⁶⁶ Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 165.

nahradit.⁶⁷ Komunistický režim nebyl pouze kultem osobnosti, svou sílu čerpal též ze stranického aparátu. Likvidace komunistických hodnostářů pro stranu nutně neznamenala ztrátu funkčnosti, a to vzhledem k rychlosti jejich nahrazení. Autorka si dovoluje tvrdit, že i právě tyto situace organizace komunistické strany předvídala jako nutný následný krok po vnitrostranických čistkách.

Oproti otci byli mladí Mašíni ve značné nevýhodě, nebyli zásobováni ze zahraničí, neměli dostatek finančních prostředků ani moderních zbraní. Nějaké zbraně se jim podařilo získat ze skladů po Třech králích, nějaké z opuštěných poválečných zásob nacistů. Většina zbraní ale byla zastaralá či nefungovala, neměli ani dostatek nábojů. Prvním z pokusů o získání zbraní bylo vloupání se do městského muzea v Poděbradech, kde byly vystaveny samopaly z války. Zbraně ale nebyly funkční, zahodili je tedy do řeky.⁶⁸ Obdobná situace se opakovala i při pokusu v poděbradském skladu Svazu brannosti.⁶⁹

Dalším z neúspěšných pokusů o získání zbraní bylo přepadení stanice SNB v Chlumci nad Cidlinou v září 1951. Této akce se účastnil spolu s bratry Milan Paumer.⁷⁰ Z Prahy do Chlumce si objednali taxi. Před Chlumcem požádali taxikáře o zastavení u lesa pod záminkou, že potřebovali na vzduch. Pod hrozbou namířené pistole taxikář vystoupil.⁷¹ Přivázali jej ke stromu padákovými šňůrami, ty nebyly běžně dostupné, měly odvést pozornost na pachatele ze zahraničí.⁷² Chtěli jej uspat chloroformem. Taxikář je vzhledem ke svému zdravotnímu stavu

⁶⁷ Rambousek. *Jenom ne strach*, s. 45-47.

⁶⁸ Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 32.

⁶⁹ Mašín, C., Mašín, J., Paumer, M. *Cesta na severozápad*. Praha: Academia, 2011, s. 28.

⁷⁰ Jánský, R. Teror. Druhé pokračování. *Československý voják*. 1965, roč. 14, č. 19, s. 34.

⁷¹ Jánský, R. Teror. *Československý voják*. 1965, roč. 14, č. 17, s. 28.

⁷² Rambousek. *Jenom ne strach*, s. 48.

prosil, aby to nedělali, chloroform na něj tedy nepoužili.⁷³ Zazvonili na stanici a ohlásili krádež. Plán byl omráčit příslušníka SNB ranou do hlavy a odnést zbraně, ten ale neztratil vědomí, jak bylo předpokládáno a snažil se vytáhnout služební zbraň. Načež Josef Mašín reagoval vystřelením z vlastní zbraně. Nevěděli, zda ve stanici nebyli ještě další příslušníci SNB, hledat zbraně by tedy bylo riskantní. Urychleně opustili stanici a vydali se zpět do Prahy.⁷⁴

Pro další pokus, tentokrát na stanici SNB v Čelákovících, bylo třeba využít jiné dopravy. Po chlumeckém incidentu byla vozidla taxi pod drobnohledem bezpečnosti. Zavolali tedy sanitku, personál vyvedli ven k lesu, přivázali a omráčili chloroformem. Tentokrát Josef nemohl, nahradil jej Zbyněk Janata. Na stanici SNB ohlásili nehodu. Příslušníka SNB odzbrojili a svázali, ten jim, ač nerad, ukázal, kde jsou zbraně. Po naložení zbraní do sanitky Ctirad Mašín uspal příslušníka SNB chloroformem a podřízl mu hrdlo. Nemohli riskovat, že by je identifikoval. Po příjezdu do Prahy zbraně bezpečně uschovali.⁷⁵

Postupně začali plánovat odchod do zahraničí, chtěli absolvovat vojenský výcvik a vrátit se zpět do ČSR a bojovat proti komunistickému režimu.⁷⁶ Najali si nákladní vůz, ten poté chtěli opancéřovat a projet tak zábranami na hranicích do Německé spolkové republiky. Měli nachystané zbraně i pancéřování. Rodinný přítel Alois Bezucha je požádal, zda by s sebou vzali Ladislava Marečka stíhaného policií, kterého v ČSR schovává.⁷⁷ Po uvážení a konzultaci se Ctiborem Novákem

⁷³ Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 169.

⁷⁴ Masin. *Odkaz*, s. 90-92.

⁷⁵ Rambousek. *Jenom ne strach*, s. 50-53.

⁷⁶ Mašín, Mašín, Paumer. *Cesta na severozápad*, s. 31.

⁷⁷ ABS, f. H, sign. H-698-2, Úsekový protokol Alois Bezucha ze dne 24. 10. 1951, s. 95.

skupina souhlasila. Když ilegálního pracovníka šel Ctirad Mašín vyzvednout, zatkla jej StB. Chvilí na to byla StB i u rodinného bytu Mašínů, kde zbytek skupiny připravoval zbraně, granáty a náboje na odchod z ČSR. Než se StB dostala k bytu podařilo se jim materiál schovat na půdu. Dole zůstal jen Josef Mašín a jeho strýc Ctibor Novák, který jim s plánováním útěku pomáhal. Ty dva StB odvedla k vyšetřování, z vazby byli propuštěni asi po třech měsících.⁷⁸

Ctirad Mašín byl ve vazbě 11 měsíců⁷⁹, poté byl odsouzen a přesunut do TNP u uranových dolů v Jáchymově.⁸⁰ I tam podnikal různé sabotáže. Mezitím se jej zbytek skupiny několikrát pokoušel osvobodit, ovšem neúspěšně. Ctirad Mašín byl propuštěn až s příchodem amnestie po smrti prezidenta Gottwalda v březnu 1953.⁸¹ Krátce po propuštění Ctirada Mašína byl zatčen Josef Mašín. Propuštěn byl v září téhož roku.⁸²

Když byl Ctirad Mašín v Jáchymově, přidal se ke skupině Václav Švéda a Zbyněk Roušar⁸³. Pro získání financí podnikli akci Kovolis. Přepadli vůz, který převážel výplaty zaměstnanců podniku Kovolis Hedvíkov. Pokladník podniku Josef Rošický při snaze bránit peníze na skupinu vytáhl zbraň, načež jej Josef Mašín zastřelil.⁸⁴ Touto akcí se jim podařilo získat téměř 900.000 Kčs.⁸⁵

Skupina před odchodem plánovala atentát na hlavní budovu StB, která se nacházela v Bartolomějské ulici, případně budovu ÚV KSČ.

⁷⁸ Masín. *Odkaz*, 98-113.

⁷⁹ *Ibidem*, s. 113.

⁸⁰ Novák. *Zatím dobrý*, s. 259.

⁸¹ Rambousek. *Jenom ne strach*, s. 57-62.

⁸² Mašínová, Rudolf. *Čtyři české osudy: tragický úděl rodiny Mašínovy*, s. 107.

⁸³ Zbyněk Roušar byl známostí Zdenky Mašínové, matky bratrů Mašínových.

⁸⁴ Jánský, R. Teror. První pokračování. *Československý voják*. 1965, roč. 14, č. 18, s. 29.

⁸⁵ Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 48-50.

Rovněž plánovali atentát na prezidenta a další ústavní činitele.⁸⁶ Vzhledem k tomu, že pro tyto akce bylo zapotřebí získat výbušniny, rozhodla se skupina pro krádež výbušného donaritu z dolu Kaňk u Kutné Hory, kde pracoval Václav Švéda. Celkem z dolu odnesli 100 kg výbušnin.⁸⁷

Poslední odbojovou sabotáží před odchodem z republiky bylo zapálení stohů slámy na Hané. Celkem zapálili 17 stohů, které patřily JZD. Účelem této sabotáže bylo poškození komunistického hospodářství. Vlivem kolektivizace zemědělství trpělo Československo hmotnou krizí, kvůli které byl v některých regionech mimo jiné i nedostatek slámy.⁸⁸

2.3 Odchod do Berlína

Skupina již dále nemohla efektivně bojovat proti režimu na území ČSR, jednak byla překážkou vzdálenost mezi členy a jednak byl Ctirad Mašín po návratu z vězení pod drobnohledem StB.⁸⁹ Rozhodli se tedy pro odchod do USA, kde chtěli absolvovat vojenský výcvik. Chtěli se vrátit zpět do ČSR a ve své činnosti pokračovat koordinovaným způsobem. Na cestu do Berlína se vydali oba bratři Mašínové, Milan Paumer, Václav Švéda a Zbyněk Janata.⁹⁰ Ctibor Novák zůstal v ČSR a měl fungovat jako informační spojka.⁹¹ Členové skupiny předpokládali, že jim cesta potrvá jen pár dní, proto si s sebou sbalili jen nejnnutnější množství potravin, chloroform, padákovou šňůru, zbraně s několika náboji a pár

⁸⁶ Mašín, Mašín, Paumer. *Cesta na severozápad*, s. 33.

⁸⁷ Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 53.

⁸⁸ Ibidem, s. 54.

⁸⁹ Mašín, Mašín, Paumer, *Cesta na severozápad*, s. 39-41.

⁹⁰ Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 165.

⁹¹ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 01, Protokol o výpovědi ze dne 7. 05. 1954, s. 82.

osobních věcí.⁹² Skupina naplánovala útěk přes NDR směrem na Berlín, bylo to bezpečnější než překračovat hranice se NSR.⁹³ Setkali se v Praze, odkud jeli společně vlakem do Chomutova. Z Chomutova jeli autobusem na hranice a ačkoli bylo hraniční pásmo protknuté hlídkami, podařilo se jim bez komplikací dostat až na Horu Svaté Kateřiny, odkud prošli až ke státním hranicím s NDR. Jejich cesta pokračovala lesem, vyhýbali se hlavním komunikacím, putovali v noci, přes den spali ukrytí ve stodolách, lese i kabině na koupališti.⁹⁴

Cesta trvala déle, než předpokládali, byli promrzlí, hladoví a nevyspaní. Rozhodli se, že přepadnou auto a tím se dopraví do Berlína. Na blízké komunikaci zastavili auto a se zbraní v ruce přinutili řidiče vystoupit. Plán byl omráčit jej chloroformem a uvázat u stromu. Řidič si však s sebou při výstupu z auta vzal klíče, což zjistili až, když opět došli k autu. Museli se tedy vrátit k místu, kde jej uvázali. Mezitím se k autu blížil muž na kole, Zbyněk Janata zpanikařil a vystřelil ze zbraně. K místu začaly přijíždět další automobily, skupina se tedy dala na útěk. Podle aktovek s jídlem, mapou a kompasem, které ve spěchu skupina na místě zanechala se *volkspolizei*⁹⁵ dovtípila, že se jednalo o emigranty z Československa a po skupině bylo vyhlášeno pátrání.⁹⁶

Nezbylo jim nic jiného než pokračovat dále pěšky až do města Riesa, kde se jim podařilo prodat hodinky a tabatěrku a získat tak peníze na vlakové jízdenky. Druhý den ráno nastoupili do vlaku ve směru Elsterwerda, nedopatřením však na konečné zastávce nevystoupili

⁹² Masin. *Odkaz*, s. 144-147.

⁹³ Jánský, R. Teror. Dokončení. *Československý voják*. 1965, roč. 14, č. 20, s. 34.

⁹⁴ Mašín, Mašín, Paumer. *Cesta na severozápad*, s. 41-81.

⁹⁵ Volkspolizei byla východoněmecká lidová policie.

⁹⁶ Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 63-64.

a vrátili se zpět do Riesy. Z Riesy šli pěšky do města Elsterwerda, odkud si koupili lístky do stanice Uckro. Václav Švéda šel obstarat jízdenky, pokladní ovšem bylo podezřelé, že jich pro sebe chtěl pět. Cesta do stanice Uckro ale proběhla bez problému.⁹⁷ Pokladní pochybného muže nahlásila policii a ve stanici Uckro již na skupinu čekali příslušníci *volkspolizei*. Policista odvedl skupinu stranou a vrátil se zpět i s posilou.⁹⁸ Strhla se přestřelka, ve které byl zabit jeden z příslušníků *volkspolizei* a dva těžce raněni. Mašínům, Paumerovi i Švédovi se podařilo z místa utéct, Zbyňka Janatu policie zatkla.⁹⁹

Kvůli zadržení Janaty znala policie jména a přesný popis emigrantů.¹⁰⁰ Skupině se ale podařilo utéct k Waldowu, kde se schovávala ve stodole. Rodina, které stodola patřila, je ale po týdnu objevila a udala policii. Čtveřice stihla utéct do blízkého lesa, kde se ukryla v trávě. Na místo je pronásledovali policisté. Dále přijelo několik dalších autobusů plných ozbrojenců, kteří systematicky prohledávali oblast a stříleli před sebe do trávy. Ctirad Mašín střelbu opětoval, usmrtil dva policisty, načež se policisté začali stahovat. Čekali na další posily s kulomety. Měli z Mašínů strach. Ačkoli byla skupina obklíčena mnohonásobnou přesilou, podařilo se jí uniknout přes otevřenou pláň osvětlenou reflektory, ozbrojencům přímo před nosem. Policie zřejmě neočekávala takovou troufalost. Václav Švéda byl ale těžce zraněn a nemohl pokračovat v cestě. Policie jej ještě týž den zadržela a podrobila výslechu.¹⁰¹

⁹⁷ Mašín, Mašín, Paumer. *Cesta na severozápad*, s. 91-99.

⁹⁸ Masin. *Odkaz*, s. 192-198.

⁹⁹ Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 66.

¹⁰⁰ ABS, f. 319, sign. 319-33-29, Zpráva Ministerstva vnitra, nedatováno, s. 16.

¹⁰¹ Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 68-71.

K akci Uckro se přidali sovětští vojáci, obrněná vozidla a další policisté. V celé oblasti nezastavovaly vlaky, dokonce ustala veškerá doprava a v ulicích hlídkovali ozbrojení policisté.¹⁰² Bratři a Milan Paumer si vykopali díru pod hromadou nalámaných větví, kde se ukryli. Přežili tak další akci vojsk NDR.¹⁰³ Po pěti dnech se rozhodli opustit úkryt a pokračovat v cestě. Dostali se do blízké vesnice, kde se schovávali v seníku. Po týdnu je ale objevila hospodyně. Než se vydala na policii, stihl ji Josef Mašín zadržet. Z hovoru s domácími zjistili, že vlaky vezoucí brambory jezdí do Berlína. Jejich vlak ale jel naneštěstí k lihovaru poblíž Rangsdorfu. Opět tedy museli putovat po svých.¹⁰⁴ Když byla trojice 35 kilometrů od Berlína narazila na příslušníka *volkspolizei*. Když zjistil, o koho se jedná, vzdal se. Chtěli jej omráčit chloroformem a pokračovat v útěku, v tom se ale objevily posily a strhla se přestřelka. Milan Paumer byl zasažen do břicha.¹⁰⁵ Skupině se podařilo dostat k nádraží. Milan Paumer a Josef Mašín jeli na náraznících vagónu, Ctirad Mašín jel schovaný pod vozem na brzdových tyčích. Na příští stanici na ně již čekali sovětští vojáci a německá policie. Milan Paumer a Josef Mašín seskočili z vlaku a před vojáky a policisty utekli. Ctirad Mašín zůstal schovaný pod vagonem, a aniž by si jej někdo všiml, dojel do další stanice, která již byla v západním Berlíně.¹⁰⁶

Zdá se až komické, že bylo nasazeno 24.000¹⁰⁷ ozbrojenců proti původně pěti téměř neozbrojeným mužům. Ti i přesto, ač se dvěma ztrátami, po 29 dnech putování došli do cíle.

¹⁰² Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 71.

¹⁰³ Rambousek. *Jenom ne strach*, s. 130-136.

¹⁰⁴ Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 72.

¹⁰⁵ Rambousek. *Jenom ne strach*, s. 154-155.

¹⁰⁶ Mašín, Mašín, Paumer. *Cesta na severozápad*, s. 249-261.

¹⁰⁷ Masin. *Odkaz*, s. 334.

2.4 Působení v zahraničí

Milanu Paumerovi s Josefem Mašínem se podařilo dopravit na policejní stanici v západním Berlíně. Ctirad Mašín mezitím našel cestu na stanici americké vojenské policie. Přivolaní agenti CIC¹⁰⁸ je dopravili do uprchlického tábora, Milan Paumer byl odvezen do nemocnice. Bratři Mašínové již druhého dne odletěli do Frankfurtu, odkud se přesunuli do Erlangenu u Norimberku a poté do USA. Po několika týdnech je následoval i Paumer.¹⁰⁹ Veškerý pohyb trojice byl utajován, byli vedeni pod falešnými jmény a pod dohledem agentů CIC. Bylo pravděpodobné, že se ČSR, případně NDR pokusí o únos odbojářů. V týdnech následujících po úspěšném příchodu do Berlína probíhaly intenzivní pohovory a výslechy, v nichž bratři popisovali strategické plány ČSR a vojenské objekty jak v ČSR, tak i v NDR.¹¹⁰

Bratři Mašínové se chtěli vrátit zpět do ČSR, ale pod podmínkou, že by seskočili padákem na místě jimi určeném, které krom nich nemělo být nikomu známo. Běžně se totiž stávalo, že agenti byli hned po přechodu hranic dopadeni orgány bezpečnosti, neboť i v CIC byli komunističtí informátoři. CIC s podmínkami nesouhlasila, návrat do ČSR se tedy neuskutečnil.¹¹¹

Všichni tři členové se přidali k americké armádě s cílem osvobodit Československo z komunistické diktatury. Nebyli ale americkými občany, a tak mohli být přijati pouze do pozemního vojska. Po základním výcviku nastoupili ke *Special Forces*¹¹², po dlouhou dobu věřili, že přijde

¹⁰⁸ Counterintelligence Corps byl armádní protišpionážní sbor USA.

¹⁰⁹ Mašín, Mašín, Paumer. *Cesta na severozápad*, s. 271-279.

¹¹⁰ Masin. *Odkaz*, s. 348.

¹¹¹ Ibidem.

¹¹² Special forces jsou speciální jednotky armády USA.

válka, ve které budou moci bojovat. Bratři Mašínové byli na vlastní žádost přeloženi do Evropy, Milan Paumer bojoval ve válce v Koreji. K ozbrojenému konfliktu mezi východním a západním blokem nedošlo, i z toho důvodu bratři z armády vystoupili.¹¹³

Mladá fronta otiskla 5. února 1955 komentář s titulkem *Šli ke svým*, kterým zpravila, že se Mašínové a Paumer připojili k americké armádě. Zpráva se však neobešla bez propagandistických hesel, dnes působí až komicky.

*„Kamkoli přijdou, bude to ve znamení bezpráví a zkázy.
Jako posly smrti bude je všude provázet nenávist
milionů...až jednoho dne v tomto bídném žoldu
zdechnou.“¹¹⁴*

Příležitost komentovat vstup Mašínů a Paumera do americké armády si nenechalo ujít ani periodikum Rudé právo, ve kterém 3. února 1955 vyšel článek s názvem *„Vrahové našli ochránce“*.

*„Skončili mezi těmi, které celý systém americké výchovy
otupuje v chladnokrevné zabíječe, ochotné pro tučný
žold vraždit lidi a zapalovat jim střechu nad hlavou.“¹¹⁵*

2.5 Dílčí závěr

Na odboji se bratři Mašínové podíleli již v období druhé světové války. S nástupem komunismu a tím spojeným porušováním lidských práv, zánikem hodnot demokracie a svobody po vzoru otce zformovali vlastní odbojovou skupinu. S pomocí přátel, příbuzných a dalších

¹¹³ Masin. *Odkaz*, s. 350-352.

¹¹⁴ Šli ke svým. *Mladá fronta*. 1955, roč. 11, č. 31, s. 9.

¹¹⁵ Vrahové našli ochránce. *Rudé právo*. 1955, roč. 35, č. 33, s. 3.

spolupracovníků skupiny se systematicky snažili podkopávat režim zejména sabotážemi hospodářství, které bylo i bez toho ve špatném stavu. Potřebné zbraně pro svou činnost si opatřili loupežím ve stanici SNB, výbušniny získali v dole Kaňk a peníze potřebné k financování činnosti přepadením vozidla s výplatami podniku Kovolis.

V roce 1953 se bratrům Mašínovým, Milanu Paumerovi, Václavu Švédovi a Zbyňku Janatovi podařilo opustit ČSR, do NSR se ale dostali pouze Mašínovi a Paumer. Jejich cílem bylo podstoupit výcvik v zahraničí a vrátit se zpět do ČSR, aby bojovali proti totalitě a bezpráví komunistického režimu. To se jim ovšem nepovedlo.

Celkem skupina bratří Mašíňů usmrtila sedm osob. Tři z nich byli českoslovenští občané, prvním byl pokladník podniku Kovolis, zbylí dva příslušníci SNB přepadených stanic. Čtyři příslušníky východoněmecké policie skupina zabila při střetu v NDR.¹¹⁶

¹¹⁶ „Druhý a třetí odboj je velmi podobný,“ říká Eduard Stehlík [online]. *ČT24*. 03. 03. 2008. [cit. 01. 06. 2021].

3 Politické procesy

Původně se mělo jednat o proces pod názvem „*Mašínové a spol.*“ vedený s celou odbojovou skupinou, jejími spolupracovníky a rodinnými příslušníky jejích členů. Trestní stíhání Mašíků a Paumera bylo, díky jejich úspěšnému úniku do USA a probíhajícímu řízení o extradici, vyloučeno z hlavního procesu k samostatnému projednání.¹¹⁷ Z toho důvodu je tato kapitola rozdělena do dvou podkapitol, z nichž první se zabývá procesem s Ctiborem Novákem a spol. a druhá osudem bratří Mašíků a Milana Paumera.

3.1 Proces s Ctiborem Novákem a spol.

V listopadu roku 1953 započalo hromadné zatýkání jak rodinných příslušníků členů odbojové skupiny, tak i jejich ostatních, někdy jen domnělých, spolupracovníků. Důsledkem výslechů Václava Švédy a Zbyňka Janaty, již byli zatčeni a vyslýcháni v NDR, byla koordinovaná příprava zatýkání zbylých členů na území ČSR. Bratři Mašínové, již byli faktickými vůdci, byli spolu s Milanem Paumerem vyděleni z procesu. Komunisté potřebovali do čela skupiny dosadit někoho jiného, matka bratrů Zdenka Mašínová zřejmě požadavkům neodpovídala, vůdcem odbojové skupiny byl tedy StB nominálně jmenován strýc bratrů Ctibor Novák. Vyšetřovací spis byl 6. října 1954 přepsán z „*Mašínové a spol.*“ na „*Ctibor Novák a spol.*“¹¹⁸

¹¹⁷ NA, f. GP, nezpracováno, sp. zn. 0221 120 54, Mašík Josef a spol. ze dne 30. 12. 1954.

¹¹⁸ Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 83.

Prvotně měl být proces veden s 21člennou skupinou. Vzhledem k tomu, že USA odmítlo vydat bratry Mašínovi a Milana Paumera a Zdenka Mašínová st. byla zdravotně indisponována, proběhl proces se 17 osobami. Dle zprávy tehdejšího ministra vnitra Rudolfa Baráka, ministra spravedlnosti Václava Škody a generálního prokurátora Václava Aleše měl proces proběhnout již v první instanci před Nejvyšším soudem, a to za účasti veřejnosti složené z příslušníků ministerstva vnitra a občanů z řad pracujících závodů, drobných a středních rolníků a JZD.¹¹⁹ Proces měl dle rozhodnutí politbyra ÚV KSČ¹²⁰ sloužit jako exemplární případ za účasti politicky „*správně smýšlejících*“ občanů. Tato politická propaganda měla než k trestnímu řízení, jak jej známe dnes, blíže k divadelnímu představení. Obecenstvo, tedy veřejnost, bylo pečlivě vybíráno podle politické příslušnosti. Prokurátoři, soudci i obhájci měli jasně danou úlohu, a to postupovat dle předem připraveného scénáře schváleného vrchními hodnostáři KSČ. Záruka nezávislosti soudní moci, ačkoli garantované tehdejší ústavou, byla zejména v rané fázi komunismu hojně prolamována.¹²¹

3.1.1 Ctibor Novák

Ctibor Novák byl zatčen 26. listopadu 1953, zároveň byla nařízena domovní prohlídka v jeho bytě, neboť se dle výpovědí Janaty a Švédy účastnil příprav odchodu „*teroristické skupiny*“ do NSR, jak při prvním

¹¹⁹ NA, f. GP, nezpracováno, sp. zn. 0221 120 54, Mašín Josef a spol. ze dne 30. 12. 1954.

¹²⁰ K tomu blíže Hemza, T. *Rozhodující síla strany. Aparát ÚV KSČ v éře Antonína Novotného*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2019.

¹²¹ K tomu blíže Šimíček, V., Kysela, J. Ústavní právo. In: Bobek, M. a kol. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, 2009.

neúspěšném pokusu v roce 1951, tak i v roce 1953. Dále dle výpovědí věděl o „*teroristickém útoku*“ na stanici SNB v Čelákovících. Dle tohoto návrhu na zatčení bylo na Nováka nahlíženo jakožto na „*hlavního rádce skupiny*“.¹²² Dne 27. ledna 1954 bylo generálním prokurátorem Dr. Hrubanem vydáno usnesení o zajištění Novákova majetku.¹²³

Z archiválií vyplývá, že Novák byl držen ve vazbě, jež byla postupně prodlužována z důvodu probíhajícího extradičního řízení na vydání Švédy a Janaty, zároveň Československá strana pořád doufala v možnost vydání Mašíňů a Paumera z USA.¹²⁴ Novák se z vězení do konce svého života již nedostal.

Hlavní výslech Nováka započal dle 61stránkového protokolu 8. prosince 1953 a skončil 18. března 1954.¹²⁵ Dále byly doplněny dva protokoly z výsledků, každý o třech stranách, jeden z 25. února 1954, druhý ze 7. května téhož roku.

V první části protokolu z hlavního výslechu Novák vysvětloval, z jakých důvodů byl společně s bratry Mašíny zatčen v roce 1951. Přiznal, že napomáhal Mašíňům k „*ilegálnímu útěku za hranice ČSR do západních kapitalistických států*“.¹²⁶ Dále přiznal, že se tehdy skutečně podílel na „*zločinné činnosti*“ bratří Mašíňů a „*všemožně se vykrucoval, rafinovaně při vyšetřování lhal a maskoval se pláštíkem loajálnosti k lidově demokratickému zřízení*.“ Novák od té chvíle slíbil vypovídat pravdivě o „*všech zločinech*“, kterých se spolu s Mašíny a ostatními dopustili.¹²⁷ Novák popsal události, které vedly k jejich zatčení v roce 1951. Zejména

¹²² ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 01, Návrh na zatčení ze dne 26. 11. 1953, s. 2.

¹²³ Ibidem, Usnesení ze dne 27. 01. 1954, s. 18.

¹²⁴ Ibidem, Žádost o prodloužení výkonu vazby ze dne 17. 06. 1954, s. 17.

¹²⁵ Ibidem, Protokol o výpovědi ze dne 08. 12. 1953 – 18. 03. 1954, s. 21–81.

¹²⁶ Ibidem, Protokol o výpovědi ze dne 08. 12. 1953, s. 21.

¹²⁷ Ibidem, s. 22.

pak popsal, že o jedné ze schůzek, na které byl probírán odchod do zahraničí, dopředu nevěděl, ale tušil z „*krajně nepřátelského zaměření vůči lidově demokratickému zřízení*“ obou bratří, že se nemohlo jednat o nic jiného než o přípravu ilegálního útěku za hranice ČSR.¹²⁸ Doznal, že to by právě on, kdo skupině na průběžných schůzkách radil, jakým způsobem a v jakém místě překročit hranice, jak pracovat s kompasem a čím se vybavit.¹²⁹

V pokračování hlavního výsledku ze dne 30. prosince 1953 uvedl:

„Sám jsem také při různých příležitostech, když jsem byl u své sestry v Poděbradech, viděl, jak ROUŠAR, který tam byl také přítomen, vychvaloval Josefovi a Ctiradovi západní způsob života, a tak je ideologicky ovlivňoval s poukazováním na to, jaké možnosti mají státní úředníci imperialistických mocností v Africe, kde dříve ROUŠAR působil ve funkci čsl. konsula. Přímo je nabádal k tomu, jaké možnosti by měli, kdyby se usadili na západě aneb přímo v Belgickém Kongu.“¹³⁰

V dalších částech protokolu Novák popsal jednak akce uskutečněné, jednak akce pouze plánované. Jednou z neuskutečněných akcí byl například únos ministra národní obrany armádního generála Dr. Alexeje Čepičky, který byl plánován při zájezdu ministra do zotavovny „*Moskva*“ v Karlových Varech, kde byl v té době Novák zaměstnán. Členové skupiny měli automobil s ministrem přepadnout v lese před Karlovými Vary. Čepičku měli spoutat a použít na něj chloroform a jeho vozidlo použít k překročení hranic. Novák, jakožto vrátný ozdravovny, měl skupinu informovat o čase Čepičkova příjezdu. Z akce ale sešlo, neboť čas

¹²⁸ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 01, Protokol o výpovědi ze dne 08. 12. 1953, s. 22.

¹²⁹ Ibidem, s. 21-26.

¹³⁰ Ibidem, Pokračování protokolu se Ctiborem NOVÁKEM ze dne 30. 12. 1953, s. 32.

příjezdu ministra Čepičky byl tajný a nevěděl o něm ani velitel zotavovny.¹³¹

Zmiňuje také období, kdy byl Ctirad Mašín v uranových dolech v Jáchymově a dále jakým způsobem plánovali jeho útěk z TNP. Vylíčil také okolnosti neuskutečněného útěku Josefa Mašína s Egonem Plechem na „západ“ a způsob, jakým se měli s Mašínem domlouvat. Mašín spolu s Roušarem sestavili klíč, podle kterého měly být zprávy ze zahraničí šifrovány.¹³²

Dále Novák vypověděl o své „nepřátelské činnosti“, že plánovali zajmout nějakého příslušníka StB, aby zjistili, jaké metody státní bezpečnost tehdy používala. Dále byla také plánovaná obdobná akce proti jistému lékaři, který „měl velmi kladný poměr k tehdejšímu státnímu zřízení“. Obě akce měly skončit fyzickou likvidací jedinců.¹³³

V pokračování protokolu ze dne 10. ledna 1954 Novák objasnil, jak společně s Ctiradem Mašínem a Václavem Švédou prováděli průzkum pohraničních pevností. Ty měly sloužit jako útočiště pro jejich „diversní a teroristické akce“ při jejich pozdějším „ilegálním pobytu“ na území ČSR po návratu z USA, dále také jako skladiště či jako vhodný prostor pro umístění vysílací stanice na krátkou vzdálenost, která by umožňovala komunikaci mezi členy skupiny a také na vzdálenost delší, která by zajišťovala spojení se zahraničím.¹³⁴

Novák také uvedl, že mimo jiné měla skupina navázat spolupráci s americkou rozvědkou. K dotazu, za jakých okolností měla být

¹³¹ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 01, Pokračování protokolu se Ctiborem NOVÁKEM ze dne 31. 12. 1953, s. 39.

¹³² Ibidem, ze dne 05. 01. 1954, s. 46.

¹³³ Ibidem, ze dne 07. 01. 1954, s. 52.

¹³⁴ Ibidem, ze dne 10. 01. 1954, s. 57.

„nepřátelská spolupráce s imperialistickou rozvědkou“ navázána, odpověděl:

„Povšechně si pamatuji zásady, na jejichž podkladě měla být navázána nepřátelská spolupráce. Měli jsme se zavázat k naprosté poslušnosti a vykonávání všech příkazů vedení za podmínek hluboké konspirace. Jako svého velitele ze skupiny měli jsme si navrhnout spolehlivého člověka, nejlépe důstojníka, a vytvořit širokou síť spolupracovníků. Úkoly této imperialistické rozvědky měly býti dávány případ od případu a plněny bez námitek.“¹³⁵

Při výslechu z 14. ledna 1954 Novák zpravil o své činnosti po útěku odbojové skupiny do NSR a následně do USA. Vypověděl, že udržoval kontakt se svou sestrou Zdenkou Mašínovou, Zbyňkem Roušarem, Egonem Plechem, rodinou Václava Švédy a dalšími.¹³⁶

V protokolu z 25. února 1954 byl Novák dotazován na svůj původ, zatčení gestapem a spolupráci s výzvědnou službou nacistického Německa.¹³⁷

Protokol ze 7. května 1954 navazoval na výslech Zbyňka Roušara, který uvedl, že:

“Ctibor NOVÁK ještě zdůrazňoval Josefu MAŠÍNOVI, aby se okamžitě v západním Německu s americkou špionážní službou spojil a projednal s ní špionážní spolupráci. Hovořil o tom, že špionážní činnost bych vedl dále já s ním. Josef MAŠÍN nás měl informovat o úspěšném jednání s americkou špionážní službou heslem „Šumavský vítr“, které mělo býti vysíláno

¹³⁵ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 01, Pokračování protokolu se Ctiborem NOVÁKEM ze dne 13. 01. 1954, s. 67.

¹³⁶ Ibidem, ze dne 14. 01. 1954, s. 69-72.

¹³⁷ Ibidem, Protokol o výpovědi ze dne 25. 01. 1954, s. 85-87.

v určitou dobu západním štvavým rozhlasem ‚Svobodná Evropa‘. Já jsem pak Josefu MAŠÍNOVI navrhl, aby použil i dalšího hesla ‚Šumavské hory‘ a to proto, aby se jedno heslo stále neopakovalo, aby to nebylo nápadné.“¹³⁸

Novák si dle protokolu na další okolnosti této „nepřátelské činnosti“ nevzpomínal. Dále byly porovnávány výpovědi Roušara s výpověďmi Nováka z hlavního výslechu, zejména pak výše uloupených peněz.¹³⁹

Žalobou generální prokuratury ze dne 31. prosince 1954 byl Novák obviněn z velezrady podle § 78 odst. trestního zákona, neboť byl již od počátku zasvěcen do „teroristických činů“, ať už provedených nebo pouze plánovaných. Dále se provinil tím, že skupině radil, jakým způsobem činy provádět, aby nebyla dopadena. Rovněž v členech skupiny podněcoval „nenávisť k lidově demokratického zřízení a odhodlání páchat další a další zločiny.“ Tím si dle prokuratury získal autoritu a postavení vůdce celé odbojové skupiny. Novák byl obviněn z napomáhání k útěku za hranice jednak při neúspěšném pokusu v roce 1951, jednak i při pokusu již úspěšném v roce 1953.¹⁴⁰

Z protokolu o hlavním líčení, které před Nejvyšším soudem proběhlo ve dnech 25. až 29. ledna 1955, je patrné, že Novák postupoval podle zásad skupiny, tedy, že pokud by byli členové zatčeni, vše svedou na ty, kterým se podařilo z republiky odejít. Mimo jiné vypověděl, že jeho aktivita v odbojové skupině měla spíše korekční charakter. Dle svých slov věděl, že ilegální činnosti skupiny nemohl zabránit, a tak se snažil alespoň zmírnit její dopad. K dotazu předsedy senátu JUDr. Jaroslava Nováka, zda se cítil být vinen, přiznal svou vinu, neboť po svém zatčení

¹³⁸ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 01, Protokol o výpovědi ze dne 07. 05. 1954, s. 82.

¹³⁹ Ibidem, s. 82-84.

¹⁴⁰ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV skupinový spis, Žaloba ze dne 31. 12. 1954, s. 64-84.

pro napomáhání bratrům Mašinovým při útěku za hranice v roce 1951 byl brzy propuštěn. Protože se mu nepodařilo bratrům útěk rozmluvit, radil jim, aby odešli nepozorovaně přes NDR a nemuseli tak použít zbraně.¹⁴¹ K dotazu prokurátora odpověděl, že věděl, že Mašinové chtěli při přechodu užít zbraní, aby si zajistili volný přechod přes hranice. Bylo mu jasné, jaké by to mělo následky, a proto se jim snažil použití zbraní rozmluvit. Zdůraznil také, že se svými synovci neshodoval v názorech absolutně. Nebyl si tehdy vědom rozsahu celé jejich činnosti, jinak by je býval udal. Přiznal také, že se nechal unést příbuzenskými vazbami a nechtěl synovcům škodit.¹⁴²

Z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. ledna 1955, sp. zn. 1 T 1/55 je patrné, že i tento vykonstruovaný proces, jako ostatní politické procesy 50. let, sloužil jako politická propaganda. Obvinění byli veřejnosti vylíčení jako „záškodníci, diversanti a teroristé“, a průběh procesu byl dne 2. února 1955 zveřejněn s drobnými úpravami mimo jiné v Rudém právu, Lidové demokracii, Svobodném slovu či Mladé Frontě.

„Při hlavním líčení ukázal zástupce generálního prokurátora ve své závěrečné řeči pravou tvář těchto zločinců, kteří z touhy po zahálčivém životě a bezpracných příjmech se neštíteli použít nejhnusnějších prostředků proti svým spoluobčanům k dosažení svých cílů.“¹⁴³

¹⁴¹ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV skupinový spis, Protokol o hlavním líčení ze dne 25.-29. 01. 1954, s. 85-86.

¹⁴² Ibidem, s. 87.

¹⁴³ Proces proti bandě záškodníků, diversantů a teroristů, *Rudé Právo*. 1955, roč. 35, č. 32, s. 2.; *Lidová demokracie*. 1955, roč. 11, č. 28, s. 3.; *Svobodné slovo*. 1955, roč. 11, č. 28, s. 3; *Mladá fronta*. 1955, roč. 11, č. 28, s. 4.

Proces komentovalo i periodikum Pochodeň, které Nováka popsalo jako „*velmi nebezpečného člověka, který svými zkušenostmi usměrňoval činnost skupiny, radil k co nejrafinovanějšímu provádění zločinů.*“¹⁴⁴

Novák se provinil především tím, že StB nebyla schopna dopadnout bratry Mašínovi, tedy skutečné vůdce skupiny. Jak vyplývá mimo jiné i ze zprávy ministra vnitra Rudolfa Baráka i ze zprávy politického byra ÚV KSČ, Novák se žádné z akcí nezúčastnil.¹⁴⁵ Nedostatek důkazů orgány justice často kompenzovaly nelogickou argumentací a propagandistickou rétorikou. Například v rozsudku Nejvyšší soud argumentoval:

*„Dlužno ještě uvést, že obviněný Novák si počínal jakožto vedoucí skupiny velmi zchytrale, neboť sám zůstával v pozadí a neúčastnil se žádných akcí, prováděných členy bandy.“*¹⁴⁶

I přes veškeré Novákovy snahy bagatelizovat své postavení ve skupině a účast na odbojové činnosti byl odsouzen k absolutnímu trestu dle § 78, odst. 3 trestního zákona.¹⁴⁷ Ctibor Novák byl popraven oběšením 2. května 1955.¹⁴⁸

3.1.2 Zbyněk Janata a Václav Švéda

Zbyněk Janata i Václav Švéda byli zatčeni v NDR, kde byli po dobu několika měsíců zadržováni. StB se nejprve neúspěšně pokoušela o jejich

¹⁴⁴ S každým zúčtujeme po zásluze. *Pochodeň*. 1955, roč. 42, č. 10, s. 2.

¹⁴⁵ NA, f. GP, nezpracováno, sp. zn. 0221 120 54, Mašíň Josef a spol. ze dne 30. 12. 1954 a NA, f. ÚV KSČ 02/5, sv. 70.

¹⁴⁶ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV skupinový spis, Rozsudek ze dne 29. 01 1955, s.176.

¹⁴⁷ Ibidem, s.216.

¹⁴⁸ Němeček. *Mašínové – zpráva o dvou generacích*, s. 254.

vydání zpět do Československa.¹⁴⁹ Po několika neúspěšných pokusech StB nabyla dojmu, že oba „*teroristé*“ zůstanou v NDR, kde budou rovněž souzeni. Z toho důvodu byli Janata se Švédou ve věci teroristických útoků na území ČSR vyslýcháni československými orgány v NDR.¹⁵⁰

Dne 19. března 1954 odeslal státní tajemník ministerstva státní bezpečnosti NDR, gen. Erich Mielke, zprávu o možnosti předání „*teroristů*“ do ČSR, aby mohli figurovat v probíhajícím vyšetřování vedeném StB jako svědci. Zároveň německá strana žádala, aby bylo sděleno, zda zájem o předání ze strany ČSR stále trval, v opačném případě by proces proběhl v NDR. Jedinou podmínkou pro předání byla přiměřená výměra trestu.¹⁵¹ Janata se Švédou byli do Československa předáni 13. května 1954, byli vzati do vazby a podrobováni výslechům.

První část výslechu Václava Švédy probíhala v únoru 1954 na území NDR. Protokol o výslechu je poměrně obsáhlý, čítá 44 stran, výslech byl několikrát přerušen. Druhá část výslechů probíhala již v období, kdy byl Švéda vydán do ČSR. Švéda byl v tomto období podroben celkem třem výslechům v období od 22. května 1954 do 12. června téhož roku. Protokoly z výslechů čítají čtyři, dvě a tři strany. Usnesením generálního prokurátora ze dne 22. května 1954 byl Václavu Švédovy zajištěn veškerý majetek.¹⁵²

V úvodu protokolu o výpovědi ze dne 3. února 1954 Švéda přiznal, že v průběhu předchozího vyšetřování zatajoval skutečnosti o „*teroristické činnosti*“ své a svých společníků a dále slíbil vypovídat

¹⁴⁹ ABS, f. 319, sign. 319-33-29, Dožádání pro ministerstvo vnitra NDR ze dne 23. 12. 1953, s. 75.

¹⁵⁰ Němeček, J. *Mašínové – zpráva o dvou generacích*. Praha: Torst, 1998, s. 239.

¹⁵¹ ABS, f. 319, sign. 319-33-29, Překlad zprávy z NDR ze dne 19. 03. 1954, s. 27.

¹⁵² ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 02, Usnesení ze dne 22. 05. 1954, s. 8.

pravdivě. Také popsal, jakým způsobem se stal členem odbojové skupiny bratří Mašínů. Uvedl, že mu Ctirad Mašín při své návštěvě v Lošanech sdělil plán uskutečnit spolu se svými společníky „*ilegální útěk na západ*“. Ten měl být uskutečněn pomocí opancéřovaného nákladního vozidla Československých státních lesů. Načež Švéda vypověděl, že způsob, jakým Mašín chtěl uskutečnit odchod z ČSR se mu zdál dosti riskantní a navrhl provedení „*ilegálního útěku*“ přes území NDR, neboť hranice nebyli tak přísně zabezpečené jako hranice NSR.¹⁵³

V pokračování protokolu ze dne 5. února 1954 Švéda popsal, jak plánovali se zbytkem skupiny osvobození bratrů Mašínů z vězení. K jejich osvobození bylo zapotřebí získat větší finanční obnos, který měl sloužit k zakoupení automobilu a motocyklu, podplácení případných dalších společníků a „*financování další nepřátelské činnosti*“. Švéda přiznal, že navrhoval přepadení a vyloupení hlavní pošty v Kolíně, odkud okolo 19. hodiny odváželo nákladní auto částku až do 2.000.000 Kčs. Janata s Paumerem souhlasili. K této akci získali pomoc Jaroslava Cukra, jenž jim měl poskytnout odvoz. Akce nebyla provedena, neboť se Janata nedostavil. Krátce poté se dozvěděli, že Ctibor Novák a Josef Mašín byli propuštěni z vazby, k naplánování obdobné akce nebo jejímu opakování se již nedostali.¹⁵⁴

Dále popsal, přípravu a průběh akce Kovolis, kterou měli získat potřebné finanční prostředky pro osvobození Ctirada Mašína z Jáchymova. Zbyněk Janata měl zjistit všechny podrobnosti spojené s převozem peněz určených na výplaty dělníkům národního podniku Kovolis, konkrétně měl zjistit údaje o vozidle a v jaký den a dobu byly peníze převáženy. Skupina si k tomuto účelu chtěla opatřit uniformy

¹⁵³ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 02, Protokol o výpovědi ze dne 03. 02. 1954, s. 9.

¹⁵⁴ Ibidem, Pokračování protokolu s Václavem Švédou ze dne 05. 02. 1954, s. 17-19.

SNB, které by získala zavražděním příslušníků SNB. Opatřit uniformy SNB se jim nepodařilo. Za pomoci Františka Mňuka, který byl „nepřátelsky zaměřený k lidově demokratickému zřízení“, ale získali stejnokroje lidových milic a motocykl, s pomocí kterých vůz závodu Kovolis přepadli. Švéda přiznal, že tuto akci museli z důvodu nevydaření několikrát opakovat. Uvedl, že se jednalo celkem asi o pět pokusů v intervalech po 14 dnech. Akcí se účastnil, mimo Švédu, Josef Mašín a Milan Paumer.¹⁵⁵

V pokračování protokolu ze dne 8. února 1954 o neuskutečněném útěku Josefa Mašína Švéda vypověděl:

„Bezpečně si pamatuji, že v létě 1952 přijel jsem s Josefem MAŠÍNEM do Karlových Varů, kde jsme s NOVÁKEM projednávali odchod Josefa MAŠÍNA na západ a spojení s americkou zpravodajskou službou. Domluvili jsme se, že Josef MAŠÍN po provedeném ilegálním útěku se spojí s americkou rozvědkou, aby dostal patřičný výcvik k páchání záškodnických činů na území ČSR, finanční podporu k provádění těchto akcí i pomoc při útěku Ctirada MAŠÍNA z vězení. Dále měl ve spojení s americkou rozvědkou zjistit po útěku Ctirada MAŠÍNA z vězení, bezpečný odchod všech členů skupiny na západ za účelem teroristického výcviku a zpáteční návrat do ČSR.“¹⁵⁶

Dále Švéda, obdobně jako Novák, popsal uskutečněné i neuskutečněné akce v období před propuštěním Ctirada Mašína z vězení. Uvedl také,

¹⁵⁵ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 02, Pokračování protokolu s Václavem Švédou ze dne 05. 02. 1954, s. 21-23.

¹⁵⁶ Ibidem, ze dne 08. 02. 1954, s. 27.

že hospodářem jejich „*diversní a teroristické skupiny*“ byl Zbyněk Roušar.¹⁵⁷

V druhé části výslechů, jež probíhala na území ČSR, Švéda opětovně vypovídal k akci Kovolis. Dále vypověděl o plánovaném atentátu na československou vládní delegaci v čele s tehdejšími prezidentem Klementem Gottwaldem. Skupina plánovala atentát provést na železnici při návratu delegace ze Sovětského svazu. Akci nebylo možné uskutečnit, neboť se skupině nepodařilo získat informace o průjezdu vlaku.¹⁵⁸

V protokolu ze dne 4. června 1954 byl Švéda dotazován, jakým způsobem se na „*teroristické činnosti*“ odbojové skupiny podílela Zdenka Mašínová. Švéda uvedl, že Mašínová se až na výjimky začala aktivně podílet na činnosti skupiny až v druhé polovině roku 1952, kdy se jednalo zejména o osvobození Ctirada Mašína z vězení. Dle Švédových slov se Mašínová účastnila schůzky Poděbradech, kde skupina volila svého velitele a pokladníka a kde byla projednávána finanční podpora jednotlivých členů skupiny.¹⁵⁹ V posledním protokolu z výslechu byl Švéda dotazován na svůj původ a životopis. Dále vypověděl o svém pobytu v zahraničí a zatčení gestapem v době okupace ČSR.¹⁶⁰

Jak již bylo zmíněno, Zbyněk Janata byl do ČSR předán spolu s Václavem Švédou. Janatovy výslechy byly obdobně rozděleny do dvou období, před a po vydání do ČSR. Kladené otázky u Janatových výslechů byly téměř totožné s protokolem z výslechů Václava Švédy, shodná byla i struktura obou protokolů.

¹⁵⁷ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 02, Pokračování protokolu s Václavem Švédou ze dne 08. 02. 1954 – 19. 02. 1954, s. 27-52.

¹⁵⁸ Ibidem, Protokol o výpovědi ze dne 25. 05. 1954, s. 53-56.

¹⁵⁹ Ibidem, ze dne 04. 06. 1954, s. 57-58.

¹⁶⁰ Ibidem, ze dne 12. 06. 1954, s. 59-61.

V první fázi výslechů se Janata i Švéda pokoušeli svými výpověďmi zachránit sami sebe i ostatní členy skupiny. Nechvalně známé metody vyšetřovatelů StB v podobě dlouhých výslechů bez přestávek, psychického i fyzického násilí nakonec Janatu i Švédu, jako mnoho dalších, zlomily. Ve zprávě ministerstva národní bezpečnosti stálo, že vyšetřováním zatčených bylo zjištěno, že v předchozích výsleších zamlčeli podstatnou část informací o své „*teroristické činnosti*“ i činnosti svých společníků.¹⁶¹

Žalobou generálního prokurátory byli Václav Švéda a Zbyněk Janata obviněni mimo jiné pro útěk za hranice, teroristické akce jako přepadení stanic SNB, akci Kovolis, z trestného činu velezrady dle § 78 trestního zákona, dále z pokusu o vraždu dle § 5 a § 216, trestného činu loupeže dle § 232, rozkrádání národního majetku dle § 245. Švéda byl spolu s výše uvedeným dále obviněn z trestného činu sabotáže dle § 85.¹⁶²

Václav Švéda se dle Nejvyššího soudu provinil tím, že se jakožto člen skupiny bratří Mašínů pokusil o „*zvrát lidově demokratického státního zřízení*“, za tímto účelem také hromadil výbušniny, zbraně a jiné nebezpečné látky, zavraždil či se pokusil zavraždit v průběhu let 1952 až 1953 několik osob. Dále způsobil škodu národnímu hospodářství, když spolu dalšími členy skupiny zapálil stohy na Hané.¹⁶³ Zbyněk Janata byl pro svou účast na odbojové činnosti Nejvyšším soudem shledán „*nepřítelem lidově demokratického státního zřízení*“.¹⁶⁴

¹⁶¹ ABS, f. 319, sign. 319-33-29, Akce „Mašín a spol.“ – návrh na opatření ze dne 17. 12. 1953, s. 74.

¹⁶² ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV skupinový spis, Žaloba ze dne 31. 12. 1954, s. 64-84.

¹⁶³ Ibidem, Rozsudek ze dne 29. 01 1955, s.183.

¹⁶⁴ Ibidem, s. 187.

Václav Švéda a Zbyněk Janata byli rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 29. ledna 1955 odsouzeni k trestu smrti. Nejvyšší soud uvedl, že absolutní trest, byl zákonem stanoven jako „*nejtěžší a zároveň nejúčinnější prostředkem ochrany lidově demokratického zřízení proti kapitalistickým pokusům mařit budování socialismu*“ v ČSR.¹⁶⁵

Dále soud dodal, že ačkoli byl Švéda dělnického původu, stal se později kulakem a Janata, ač původu maloburžoazního, byl „*nasáklý buržoazní ideologií*“, pro kterou byl schopen páchat jakoukoliv trestnou činnost. Janata se Švédou byli potrestáni oběšením spolu s Ctiborem Novákem 2. května 1955.¹⁶⁶ Stali se tak jako tisíce dalších obětmi komunistického režimu. V letech 1948 až 1989 bylo na území Československa v důsledku vykonstruovaných politických procesů popraveno celkem 248 osob.¹⁶⁷ Okolo 4.500 osob zemřelo ve vězení nebo při výkonu trestu v pracovních táborech.¹⁶⁸

3.1.3 Zdenka Mašínová st.

Obdobně jako další byla i Zdenka Mašínová zatčena 26. listopadu 1953 a to z důvodu „*vědomosti a poskytování podpory v činnosti teroristické a diversní skupiny*“.¹⁶⁹ Dne 27. ledna 1954 byl usnesením generálního prokurátora zajištěn veškerý majetek Mašínové.

Z porovnání obsahu dopisu přiloženého ke spisu Zdenky Mašínové, který Mašínová adresovala svému bratru Ctiboru Novákovi, s jeho interpretací státní bezpečností je patrné, jakým způsobem StB operovala.

¹⁶⁵ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV skupinový spis, Rozsudek ze dne 29. 01 1955, s. 209.

¹⁶⁶ Němeček. *Mašínové – zpráva o dvou generacích*, s. 254.

¹⁶⁷ Navara, L., Albrecht, J. *Abeceda komunismu*. Brno: Host, 2010, s. 178.

¹⁶⁸ Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 83.

¹⁶⁹ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 04, Návrh na zatčení ze dne 26. 11. 1953, s. 2.

*„Milý Bóro,
prosím Tě, napiš mně obratem, jestli má již Radek
v Jeseníku místo. Oba hoši tam jeli minulou sobotu a
Pepa se má dostavit do Dymokur k vůli vojně. Kdybys je
tam náhodou viděl, vyříd' to laskavě a neopomeň mě
podat lakonickou zprávu na můj dotaz, je to velmi
nutné. Píší zároveň matce.*

Tebe i rodinu zdraví Tvá sestra.“¹⁷⁰

Dle zprávy vyšetřujícího referenta, npor. Josefa Čadka, tento dopis Mašínovou usvědčoval z toho, že o útěku svých synů Josefa a Ctirada Mašína věděla a tímto způsobem si chtěla pouze zajistit alibi v případě vyšetřování bezpečností.¹⁷¹ Zjevně nelogická argumentace, stejně jako v tomto případě, nebyla v politických procesech vedených neprávním státem, v kontrastu s právním státem, ničím neobvyklým.

Ve své výpovědi k osobě Zdeny Mašínové st. svědek Josef Jíša tvrdil:

„V rozhovorech s MAŠÍNOVOU jsem poznal, že je nepřitelem lidově demokratického zřízení v Československu. Nadávala na poměry v ČSR, pomlouvala její vládní představitele a KSČ a snažila se mně přesvědčiti o tom, že má spojení s čsl. zrádnou emigrací na západ, zvláště se zrádcem bývalým generálem INGREM. Jako důkaz, že má toto spojení, mně ukázala dopis od INGRA z Londýna, psaný myslím v r. 1945, ve kterém jí tento píše, že jí děkuje za veškerou spolupráci, co pro něho učinila.“¹⁷²

Dále svědek vypověděl, že jej žádala, aby se stal spojkou mezi její „protistátní skupinou“ a generálem Ingrem v Londýně. Mašínová Jíšu

¹⁷⁰ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 04, Dokument č. 1 ze dne 26. 11. 1953, nečíslováno.

¹⁷¹ Srov. ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 04, Dokument č. 1 ze dne 26. 11. 1953 a Rambousek. *Jenom ne strach*, s. 71.

¹⁷² ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 04, Protokol o výpovědi ze dne 28. 04. 1954, s. 22.

dle jeho slov několikrát žádala o odchod na „západ“ a o navázání spolupráce s *Intelligence Service*^{173,174}

V protokolu o výpovědi ze dne 23. prosince 1953 Mašínová uvedla svůj životopis. Dále byla tázána, jak vychovávala své děti, načež Mašínová reagovala:

„Hlavně vlivem mého manžela, byli synové již v dětství vychováváni možno říci, přímo ve fašistickém drilu. Vedl je k trvalosti, ke krutosti, nadřazenosti, a hlavně k náklonnosti ke zbraním. Já jako matka jsem tuto výchovu podporovala. Po válce, protože jsem sama nesouhlasila s vývojem událostí v Československu, zaměřovala jsem jejich výchovu na nenávist k lidově demokratickému zřízení a Komunistické straně. Štvavými a vylhanými pomluvami nynějšího zřízení, vychvalováním poměrů za první republiky a života v kapitalistických státech, jsem jejich nenávist pak ještě utvrzovala.“¹⁷⁵

Mašínová svou výchovu zdůvodnila svým buržoazním původem, zároveň také přiznala, že i v době před zatčením měla značný nemovitý majetek. Po sňatku s Mašínem se dále ztotožňovala s jeho „*masarykovsko-benešovskými a šovinistickými názory*“ a doufala také v obnovení kapitalistické republiky, z toho důvodu se stala „*nepřítelem lidově demokratického zřízení v ČSR*“. Uvedla, že k tomuto vychovávala i své syny.¹⁷⁶ Doznala také, že její výchova vedla k tomu, že její dva synové spolu s dalšími „*vytvořili bandu vrahů, která provedla řadu bestiálních a teroristických zločinů.*“ Mašínová pod nátlakem uvedla, že o činnosti

¹⁷³ Intelligence Service byla špionážní jednotka USA.

¹⁷⁴ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 04, Protokol o výpovědi ze dne 28. 04. 1954, s. 22-27.

¹⁷⁵ Ibidem, ze dne 23. 12. 1953, s. 31.

¹⁷⁶ Ibidem, Protokol o výpovědi ze dne 23. 12. 1953, s. 31.

odbojové skupiny nejen věděla a souhlasila s ní, ale že se i sama aktivně zapojovala a plně podporovala útěk svých synů na „západ“. ¹⁷⁷

Dle žaloby generálního prokurátora ze dne 31. prosince 1954 se Mašínová podílela na činnosti „*teroristické bandy*“ výchovou svých synů k tomu, aby pohrdali poctivou prací a svou nenávistí k dělnické třídě zapříčinila, že se z nich stali „*bandité*“. Dále žaloba uvedla, že Mašínová věděla o všech vraždách a teroristických činech, kterých se její synové dopouštěli. ¹⁷⁸

Mašínová měla zdravotní potíže již před svým listopadovým zatčením. Dle přijímacího protokolu z věznice trpěla na ischias, zhoubný nádor na tlustém střevě, revmatismus a poruchu myokardu i přes to bylo rozhodnuto, že její stav není překážkou účasti v soudním procesu. ¹⁷⁹ Byla vězněna v betonové kobce ve věznici Ruzyně. Mašínové byla více než rok odepírána jakákoliv lékařská péče, její žádosti o léčení byly považovány za simulace zdravotních potíží. V listopadu roku 1954 se zdravotní stav Mašínové zhoršil natolik, že bylo přerušeno projednávání jejího případu. Zhoršení zdravotního stavu vedlo k operaci, kterou podstoupila 8. prosince téhož roku. Poté jí byl nařízen klid na lůžku, nemohla se tedy dostavit k hlavnímu líčení. Trestní řízení proti Mašínové bylo z věci Ctibor Novák a spol. vyňato a věc se projednávala samostatně. ¹⁸⁰ Soudu se Mašínová ale nevyhnula, rozsudkem Nejvyššího soudu v Praze ze dne 3. června 1955, sp. zn. 1 T 8/55 byla odsouzena za trestný čin velezrady

¹⁷⁷ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV 04, Protokol o výpovědi ze dne 23. 12. 1953, s. 32.

¹⁷⁸ Srov. ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV skupinový spis, Žaloba ze dne 31. 12. 1954, s. 69. a Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 90.

¹⁷⁹ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV skupinový spis, Rozsudek ze dne 29. 01 1955.

¹⁸⁰ Němeček. *Mašínové – zpráva o dvou generacích*, s. 243-244.

a vyzvědačství k trestu odnětí svobody na 25 let, propadnutí celého jmění a odebrání čestných práv občanských na dobu 10 let.¹⁸¹

Z archivních materiálů vyplývá, že justice neměla dostatek důkazů, a to hlavně z toho důvodu, že členové skupiny o své činnosti neřekli nikomu, kdo se konkrétních akcí neúčastnil. Argumentace proti Mašínové tedy byla postavena zejména na jejím nepřátelském zaměření proti tehdejšímu lidově demokratickému zřízení, výchově svých synů k nenávisti k vlasti a schvalování teroristických činů skupiny.¹⁸² Vyzdvihován je také její buržoazní původ a členství v KSČ jen proto, aby zakryla nepřátelství své i svých synů. Tím se dle komunistů stala „nepřítelem pokrokového zřízení a vymožeností dělnické třídy a pracujícího lidu a stala se i jedním z členů protistátní bandy, založené jejími syny.“¹⁸³ Mašínová byla odsouzena, ačkoli i v rozsudku stojí, že se akcí sama neúčastnila, ale o činnosti věděla a schvalovala ji, ačkoli ne výslovně, ale mlčky.¹⁸⁴ Vágní formulace zákona umožňovala komunistům podřadit pod skutkovou podstatu prakticky cokoliv, tedy i schvalování protistátní činnosti mlčky.

K žádosti Emilie Novákové¹⁸⁵ o milost Mašínové se 3. ledna 1956 vyjádřil náčelník nápravně pracovního tábora, v němž Mašínová od léta 1955 pracovala. Dle jeho slov byla Mašínová zatvrzelou nepřítelkyní státního zřízení, u níž trest neplnil svůj účel a zároveň jmenovaná svou vinnu neuznala. Dále uvedl, že Mašínová byla povahy povýšenecké,

¹⁸¹ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV skupinový spis, Rozsudek Nejvyššího soudu v Praze ze dne 03. 06. 1955, s. 218.

¹⁸² Ibidem.

¹⁸³ Ibidem.

¹⁸⁴ Ibidem, s. 219.

¹⁸⁵ Emilie Nováková byla matkou Zdenky Mašínové st.

pocházela z buržoazní rodiny i z toho důvodu milost nedoporučil.¹⁸⁶
Zdenka Mašínová zemřela ve vězení 12. června 1956.¹⁸⁷

3.1.4 Ostatní

V první vlně zatýkání bylo spolu se Ctiborem Novákem a Zdenkou Mašínovou st. zadrženo dalších 12 osob. Dle zprávy ministra vnitra Rudolfa Baráka byli zatčeni Vratislav a Zdeněk Švéda, bratři Václava Švédy; Vladimír Hradec, člen odbojové skupiny; Egon Plech, spolupracovník odbojové skupiny; Ladislav Horáček, jenž vyráběl krabice pro uložení zbraní; Ing. Josef Hradec, otec V. Hradce; MUDr. Jiří Hradec, bratr V. Hradce; Zbyněk Roušar; František a Ludmila Švédovi, rodiče V. Švédy a Jana Nováková, manželka C. Nováka.¹⁸⁸

Zatčení se nevyhnula ani Zdenka Mašínová ml., sestra bratří Mašíků. Byla zatčena 25. listopadu 1953 a držena v koluzní vazbě ve věznici v Olomouci a později v Praze – Ruzyni, propuštěna byla až na jaře roku 1954. Mašínová byla po propuštění pod neustálým drobnohledem agentů StB.¹⁸⁹

Výsledky zadržovaných a následné vyšetřování StB vyústily v zatčení Jaroslava Cukra, jenž skrýval výbušniny; jeho manželky Boženy Cukrové, neboť o činnosti manžela věděla a Františka Mňuka, rovněž pro ukrývání výbušnin.¹⁹⁰ Všichni výše uvedení, kromě Boženy Cukrové, byli obviněni z velezrady, ačkoli se provinili pouze tím, že o odbojové činnosti mnohdy

¹⁸⁶ NA, f. S-SNV Správa Sboru nápravné výchovy, osobní spis Zdenka Mašínová, Zdenka Mašínová – o milost ze dne 03. 01. 1956.

¹⁸⁷ Němeček. *Mašínové – zpráva o dvou generacích*, s. 247.

¹⁸⁸ NA, f. ÚV KSČ 02/5, sv. 70.

¹⁸⁹ Ústav pro studium totalitních režimů. Zdena Mašínová (1933) [online]. *Ústav pro studium totalitních režimů*. [cit. 01. 06. 2021].

¹⁹⁰ Němeček. *Mašínové – zpráva o dvou generacích*, s. 251.

jen věděli. Výše trestů se v průběhu trestního řízení měnila. Původně byl absolutní trest navrhován nejen pro Ctibora Nováka, Václava Švédu a Zbyňka Janatu, ale i pro Zbyňka Roušara.¹⁹¹

Všudypřítomné jsou odkazy na původ uvedených osob. Hanění buržoazie, tedy nepřátel proletariátu, bylo jedním z nástrojů třídního boje. Komunisté se snažili vykreslit kapitalisty jako zločince, vrahy a povaleče. Ani dělnický původ ale nezaručoval mírnější trest. Například v odůvodnění rozsudku bylo uvedeno, že ačkoliv obviněný Ing. Josef Hradec pocházel z proletářské rodiny, postupem času se odcizil pracujícímu lidu a dělnické třídě a postavil se na stranu jejich nepřátel, jelikož udržoval styk s osobami s buržoasním původem, stal se „*přísluhovačem buržoazie*“. Zbyněk Roušar zase dlouhodobým pobytem v „*západních kapitalistických státech nasákl tamní ideologii*“, kterou šířil mezi ostatní členy skupiny.¹⁹²

Ačkoliv Nejvyšší soud uznal, že míra zavinění u výše zmíněných osob nedosahovala takové míry jako u Nováka, Švédy a Janaty, vynesným rozsudkem ze dne 29. ledna 1955 byl Zbyněk Roušar odsouzen k trestu odnětí svobody na doživotí, Vladimír Hradec na 22 let, Vratislav Švéda a Zdeněk Švéda na 20 let, Ludmila Švédová, Ing. Josef Hradec a Milada Hradcová na 18 let, Egon Plech a Ladislav Horáček na 17 let, Jaroslav Cukr a MUDr. Jiří Hradec na 16 let, František Mňuk a František Švéda na 15 let a Božena Cukrová na 4 roky.¹⁹³ V odůvodnění rozsudku Nejvyšší soud z důvodu nedostatku důkazů a tlaku komunistických hodnostářů rozporuplně argumentoval pro maximální výše trestů. Mnohokrát opakovaným důvodem pro uložení vysokého

¹⁹¹ NA, f. GP, nezpracováno, sp. zn. 0221 120 54, Mašín Josef a spol. ze dne 11. 10. 1954.

¹⁹² Ibidem, s. 211.

¹⁹³ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV skupinový spis, Rozsudek ze dne 29. 01. 1955, s. 215.

trestu byl nepřátelský postoj k lidově demokratickému zřízení či prostý nesouhlas s politickým vývojem v Československu.¹⁹⁴

Rudé právo mimo zprávu ČTK reflektovalo proces v článku s názvem „Vrahové našli ochránce“, negativními komentáři na účet skupiny autor nešetřil.

„Podívejme se na celou tu galerii odporných vyvrhelů, z nichž většina zasedla na lavici obžalovaných. Byli mezi nimi otrlí teroristé, cháska, štítící se práce, povaleči, bývalý organisovaný fašista, bývalý statkář, zloděj, kolaborant a jiné deklasované živly. Nejsou nikým jiným než skutečným odchovanci zvlčilé morálky staré kapitalistické společnosti, takové, která dává vzniknout americkým lupičským bandám, vyznavačům revolveru, zabíjení, žhářství, okrádání. Odporná smečka...“¹⁹⁵

Při příležitosti znovuzvolení prezidenta Antonína Novotného byla v roce 1965 udělena amnestie Zbyňku Roušarovi, jemuž byla prominuta polovina zbytku trestu.¹⁹⁶ Dále byli účastni amnestie František Švéda, Josef Hradec, Milada Hradcová, František Mňuk a Jaroslav Cukr.¹⁹⁷

3.2 Proces s Ctíradem Mašínem, Josefem Mašínem a Milanem Paumerem

Na zasedání politbyra dne 15. března 1954 bylo rozhodnuto o zahájení extradičního řízení proti bratrům Mašínovým a Milanu Paumerovi.

¹⁹⁴ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV skupinový spis, Rozsudek ze dne 29. 01. 1955, s. 169-216.

¹⁹⁵ *Vrahové našli ochránce*, s. 3.

¹⁹⁶ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV skupinový spis, Usnesení ze dne 10. 05. 1965, s. 224.

¹⁹⁷ Ibidem, Usnesení ze dne 22. 10. 1965, s. 225-229.

Žádost byla směřována do NDR, bratři Mašínové i Paumer byli ale již od konce roku 1953 v USA.¹⁹⁸

Z dobového tisku se dočteme, že československé velvyslanectví ve Washingtonu 1. září 1954 předalo americké vládě nótu č. 8289/54, ve které žádalo o vydání bratří Mašíků a Milana Paumera. Zatímco při žádosti o extradici Janaty a Švédů z NDR bylo akcentováno, že se jedná o antikomunisticky motivované trestné činy, v nótách USA byli členové odbojové skupiny obviněni pouze z nepolitických trestných činů. Dle nóty byl Ctirad Mašík byl obviněn z dvojnásobné vraždy, pokusu o vraždu, z loupeže a obecného ohrožení; Josef Mašík byl obviněn z dvojnásobné vraždy, pokusu o vraždu a z loupeže; Milan Paumer byl obviněn z pomoci při dvou vraždách a loupeži. Nóta odkazovala na smlouvu o extradici mezi Československou republikou a USA uzavřenou 2. července 1925.¹⁹⁹ Ve zprávě vydané ČTK 19. února 1955, kterou publikovalo mimo jiné Svobodné slovo, bylo uvedeno, že úřady USA na nótu nereagovaly. Československé velvyslanectví tedy opětovně urgovalo vládu USA o vydání bratří Mašíků a Paumera, a to v únoru 1955 a v březnu o rok později.

Rudé právo reagovalo na nečinnost ze strany amerických úřadů článkem „Zločinci v americké armádě“, který rovněž posloužil jako nástroj kritiky kapitalistického světa. Autor si mylně vyložil smlouvu o extradici a nevydání Mašíků a Paumera zdůvodnil následovně:

„Pro imperialisty, kteří chladnokrevně chystají hromadné vyvražďování milionů lidí, jsou Mašíkové a podobní zločinci, kteří již mají praxi ve vraždění lidí

¹⁹⁸ Němeček. *Mašíkové – zpráva o dvou generacích*, s. 240.

¹⁹⁹ Československo žádá Spojené státy o vydání zločinců. *Svobodné slovo*. 1955, roč. 11, č. 43, s. 2.

*mimořádně cenní. Mají již za sebou školu, osvědčili se již jako bezcitní vrahové a jestliže jejich svědomí netíží šest mrtvých, budou ochotni vraždit všemi nejmodernějšími způsoby po tisících.*²⁰⁰

Dokonce i komunisté si uvědomovali, že není možné hlavní členy skupiny obvinít z vražd a loupeže, když např. za výrobu obalů na zbraně či schvalování odbojové činnosti byli jiní členové obviněni z velezrady. Již v květnu roku 1954 bylo rozhodnuto, jakým způsobem mělo být postupováno. V případě záporné reakce USA do doby zahájení procesu, by byli Mašíni a Paumer žalováni i pro velezradu a sabotáž. V případě, že by USA neodpovědělo, měli být tito členové skupiny souzeni v samostatném procesu.²⁰¹ Oficiálně došlo k vydělení až usnesením generální prokuratury ze dne 31. prosince 1954. Trestní stíhání bylo přerušeno.²⁰²

Vláda USA reagovala až 18. dubna 1956, kdy odmítla členy odbojové skupiny odmítla vydat, neb se dle informací tehdy dostupných americké vládě jednalo o politické uprchlíky, na které se zmíněná smlouva nevztahovala.²⁰³ Po proběhlém procesu se zbylými členy odbojové skupiny nebylo pochyb, jaký osud by bratry Mašínovi a Milana Paumera v Československu čekal. I přes veškeré snahy československé vlády vykreslit zmíněné jako obyčejné zločince je americká strana nikdy nevydala. Proces tedy nebyl nikdy obnoven.

Navzdory původnímu neúspěchu komunisté nepolevovali ve snaze o realizaci procesu s Mašíny a Paumerem. Bezpečnost bedlivě monitorovala jejich činnost v zahraničí i jejich spojení do ČSR. StB

²⁰⁰ Zločinci v americké armádě. *Rudé právo*. 1955, roč. 35, č. 34, s. 3.

²⁰¹ NA, f. GP, nezpracováno, sp. zn. 0221 120 54, Mašín Josef a spol. ze dne 07. 05. 1954.

²⁰² NA, f. GP, nezpracováno, sp. zn. SGPt 4454, Ctirad Josef a spol. ze dne 31. 12. 1954.

²⁰³ Němeček. *Mašínové – zpráva o dvou generacích*, s. 242.

nasadila několik svých agentů na Zdenku Mašínovou ml. i Emmu Novákovou.²⁰⁴ Jejich důvěru si získal agent pod krycím jménem „Tomáš“, vlastním jménem MUDr. Oskar Černý.²⁰⁵ Tomu se dle archivních materiálů podařilo navázat kontakt s Josefem Mašínem, se kterým se nejprve sešel v NSR a poté v roce 1962 ve Vídni. Při další naplánované schůzce měl být Mašín unesen do ČSR a postaven před soud, to se ovšem nepovedlo. Po nepodařené akci StB nasadila nového agenta pod krycím jménem „Jindra“, ani ten ovšem nebyl úspěšný.²⁰⁶

3.3 Dílčí závěr

Zadržením Václava Švédy a Zbyňka Janaty a jejich následnými výsledky v NDR byla spuštěna lavina zatýkání spolupracovníků skupiny a jejich příbuzných. Po dobu jednoho roku StB zatčené podrobovala výsledkům a připravovala je na následný soudní proces. Z archivních materiálů vyplývá, jakým způsobem výsledky probíhaly. Použitím psychologického a fyzického násilí, kterým byla StB nechvalně známá, postupně zlomila všechny vyslychané. Zjevné je to například při srovnání výpovědí z počáteční fáze výsledků, při které zatčení ještě zamlčovali některé skutečnosti, s výpověďmi z výsledků pozdějších. Vyslýchání, pod vlivem nátlaku StB, při svých odpovědích hojně užívali typické komunistické terminologie jako například „*ilegální útěk*“, „*teroristická a diversní činnost*“, „*nepřítel lidově demokratického státního zřízení*“ nebo „*kapitalistické státy*“. Je minimálně značně nepravděpodobné, že by

²⁰⁴ ABS, f. H, sign. H – 699, Akce „BRATŘI“.

²⁰⁵ ABS, f. 20781, sign. 20781, Zpráva ze dne 21. 03. 1961, s. 31.

²⁰⁶ Ibidem, s. 23-66.

tímto způsobem dotyční odpovídali dobrovolně bez psychologického či fyzického násilí.

Souzeno mělo být původně ve společném procesu 21 osob. Bratři Mašínovi a Milan Paumer byli z procesu vyděleni na základě tehdy probíhajícího extradičního řízení. Rovněž rychle zhoršující se zdravotní stav Zdenky Mašínové st. neumožnil její účast na společném hlavním líčení, odsouzena byla o několik měsíců později samostatným rozsudkem. Proces tedy proběhl se 17člennou skupinou, do jejíhož vedení byl komunisty dosazen Ctibor Novák. Tři účastníci procesu byli odsouzeni k trestu smrti, zbylí k odnětí svobody. O vině účastníků bylo však rozhodnuto daleko před tím, než samotný soudní proces začal.

Ač politické procesy formálně probíhaly dle tehdy platných právních předpisů, fakticky byla porušována mimo jiné nezávislost soudní moci garantovaná ústavou, svoboda projevu nebo také zákaz diskriminace. Procesy měly mimo odstranění nepohodlných sloužit i jako politická propaganda, to je patrné zejména z všudypřítomných odkazů na původ obviněného. Při nedostatku důkazů původem argumentoval i soud. V případě, že byl obviněný původu dělnického, soud jeho jednání přiřkl styku s osobami původu kapitalistického, kvůli kterým „*nasákl buržoazní ideologii*“.

USA bratry Mašínovi a Milana Paumera nikdy nevydalo, proces s hlavními organizátory odbojové skupiny tedy nikdy neproběhl. StB ve svém úsilí dopadnout neodsouzené členy odbojové skupiny bratří Mašínu ale nepolevovala. V 50. a 60. letech minulého století se StB několikrát pokusila o únos či vraždu Ctirada a Josefa Mašínu. Vždy neúspěšně.²⁰⁷

²⁰⁷ ABS, f. H, sign. H – 699, Akce “BRATŘI”.

4 Právní rozbor činnosti odbojové skupiny

Ač byly politické procesy projevem zvláště komunistických hodnostářů, bylo zapotřebí pro ně, alespoň formálně, stanovit právní rámec. Právní úprava politických procesů vycházela z Ústavy 9. května, která sice formálně naplňovala znaky charakteristické pro parlamentní demokracii, jako například nezávislost soudní moci či garance lidských práv a svobod, ale fakticky dle ní postupováno nebylo. Právní úprava reflektovala politické i ekonomické poměry panující ve společnosti v době jejího přijetí. Dle komentářové literatury byl nejúčinnějším prostředkem k prosazení vůle a upevnění moci vládnoucí strany tehdejšího státního zřízení právě trestní zákoník.²⁰⁸

4.1 Zákonná úprava

Hmotně právní úprava trestního práva relevantní pro proces s odbojovou skupinou bratří Mašínů vycházela nejprve ze ZnOLDR, který byl v roce 1950 nahrazen trestním zákonem. Trestní zákon z předchozí právní úpravy převzal některé skutkové podstaty, jako například velezrada či neoprávněné opuštění území republiky a neuposlechnutí výzvy k návratu.²⁰⁹ Trestní zákon, v kontrastu se ZnOLDR, který byl především provizorním podkladem pro likvidaci odpůrců lidové demokratického zřízení, komplexně upravil do té doby roztříštěnou hmotněprávní úpravu v oblasti trestního práva.

²⁰⁸ Šimák, J. a kol. *Trestní zákon: Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb.* Praha: Orbis, 1953, s. 12-13.

²⁰⁹ *Ibidem*, s. 124.

Procesně právní stránka politických procesů byla upravena zejména v zákoně o Státním soudu, který dal vzniknout Státní prokuratuře a Státnímu soudu. Tyto orgány byly příslušné ve věcech trestných činů proti republice, tedy při politických procesech. Na tento zákon navázal v roce 1950 trestní řád.

Po sovětském vzoru bylo trestním zákonem z roku 1950 zavedeno materiálně formální pojetí trestného činu, v kontrastu s formálním pojetím v předchozí úpravě. V § 2 trestní zákon stanovil, že trestným činem bylo takové pro společnost nebezpečné jednání, jehož výsledek uvedený v zákoně pachatel zavinil. Společenská nebezpečnost nebyla v této právní úprava blíže konkretizována. Tripartitní kategorizaci trestných činů dělící právní delikty podle míry závažnosti na přestupek, přečin a zločin již tato právní úprava neobsahovala. Trestní zákon zavedl princip monopartice, přičemž právní delikty nikterak nedělil a nazýval je souhrnně trestným činem. Trestní zákon byl obdobně jako dnes rozdělen na část obecnou a zvláštní.²¹⁰

Trestným byl dle § 75 odst. 1 i pokus, návod i pomoc při trestném činu, pokud zákon nestanovil jinak. Trestné činy bylo možné spáchat i nedbalostně, například pobuřování proti republice či ohrožení státního tajemství. Skutková podstata trestných činů proti republice byla mnohdy vymezena široce, vágně, což poskytovalo prostor pro účelový výklad konformní s politicky motivovanou represí nepřátel komunistického režimu. Charakteristickým pro socialistické trestní právo byl prvek upřednostnění společenských a zejména ideologických zájmů

²¹⁰ Gřivna, T. Trestní právo hmotné, In: Bobek, M. a kol. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, 2009, s. 562.

před zájmy jednotlivce.²¹¹ To vyplývá i z posloupnosti jednotlivých kategorií trestných činů, tak jak byly uváděny v zákoně. Podkladem pro politicky motivované procesy byly skutkové podstaty v hlavě první zvláštní části zákona, jimiž byly trestné činy proti republice.²¹² Hlava byla dále rozdělena do pěti oddílů. První oddíl upravoval trestné činy proti základům republiky, druhý trestné činy proti bezpečnosti republiky, třetí trestné činy proti obraně vlasti, čtvrtý trestné činy proti ústavním činitelům a pátý trestné činy zvláště ohrožující pořádek věcech veřejných. V kontrastu s uvedeným, trestné činy proti životu a zdraví byly zakotveny až v hlavě šesté.

4.2 Vymezení skutkových podstat

Skutkové podstaty trestných činů, kterých se odbojová skupina bratří Mašínů dle tehdy platného práva dopustila, jsou blíže vymezeny v následujících odstavcích. Pro autentičnost autorka uvádí plné znění trestných činů tak, jak byly definovány v trestním zákoně ve znění relevantním pro proces se skupinou, tedy od 1. srpna 1950 do 31. prosince 1956. Jednalo se o trestné činy velezrady, sabotáže, vyzvědačství, neoznámení trestného činu, vraždy, loupeže a rozkrádání národního majetku.²¹³

Trestný čin velezrady, jehož se dle rozsudků Nejvyššího soudu ze dne 29. ledna 1955, sp. zn. 1 T 1/55 a ze dne 3. června 1955, sp. zn. 1 T 8/55 v procesu se členy odbojové skupiny bratří Mašínů

²¹¹ Kuklík, J. a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2008, s. 156.

²¹² Gřivna. *Trestní právo hmotné*, s. 563-564.

²¹³ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV skupinový spis, Rozsudek ze dne 29. 01 1955, s. 214 a Rozsudek ze dne 03. 06. 1955, s. 221.

dopustili všichni obvinění mimo Boženu Cukrovou, byl zakotven v hlavě první oddílu prvním zvláštní části trestního zákona.

§ 78

Velezrada

- (1) *Kdo se pokusí*
- a) *zničit samostatnost nebo ústavní jednotku republiky,*
 - b) *odtrhnout od republiky část jejího území,*
 - c) *zničit nebo rozvrátit lidově demokratické státní zřízení nebo společenský řád republiky, které jsou zaručeny ústavou, nebo*
 - d) *násilím nebo pohrůžkou násilí znemožnit ústavní činnost presidenta republiky nebo jeho náměstka, zákonodárného sboru, vlády nebo sboru pověřenců, bude potrestán odnětím svobody na deset až pětadvacet let nebo na doživotí.*
- (2) *Stejně bude potrestán, kdo*
- a) *k činu uvedenému v odstavci 1 s někým se spolčí, nebo*
 - b) *pro takový čin vejde ve styk s cizí mocí nebo s cizími činiteli.*
- (3) *Smrtí bude pachatel potrestán,*
- a) *dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1 nebo 2 za zvýšeného ohrožení vlasti,*
 - b) *je-li takovým činem značnou měrou ohrožena samostatnost, ústavní jednota nebo územní celistvost republiky anebo její lidově demokratické státní zřízení nebo společenský řád, které jsou zaručeny ústavou,*
 - c) *je-li takovým činem skutečně znemožněna ústavní činnost presidenta republiky nebo jeho náměstka, zákonodárného sboru, vlády nebo sboru pověřenců,*
 - d) *je-li k takovému činu zneužito branné moci nebo ozbrojeného nebo vojensky organizovaného sboru anebo jsou-li k takovému činu sbírány nebo organizovány branné, ozbrojené nebo pomocné síly nebo hromaděny zbraně, střelivo, výbušniny nebo jiné nebezpečné látky,*
 - e) *je-li takovému činu kladen branné moci nebo ozbrojenému sboru násilný odpor, nebo*
 - f) *je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.*
- (4) *Vedle trestů uvedených v odstavcích 1 až 3 může soud vyslovit ztrátu státního občanství; neuloží-li tento trest, vysloví propadnutí jmění.*

Ze shora uvedeného vyplývá, že trestný čin velezrady byl obdobou vlastizrady, tak jak je definována v dnešní platné právní úpravě. Velezradou se dle momentálně platného práva rozumí ústavní delikt, který může spáchat pouze prezident republiky.²¹⁴ Ač byla v právní úpravě z 50. let aspirace k hodnotám lidově demokratického zřízení, nalezneme zde také shodu s tím, jak na velezradu, dnes vlastizradu, nahlíží zákon v dnešní době. Výše zmíněné ustanovení obdobně jako

²¹⁴ Čl. 65 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

dnešní úprava zakotvuje ochranu územní celistvosti či samostatnost republiky.²¹⁵

Z uvedeného ustanovení zákona je patrné, že skutková podstata velezrady byla rozlišována na skutkovou podstatu základní definovanou v prvním a druhém odstavci a skutkovou podstatu kvalifikovanou v odstavci třetím. Přitěžující okolnosti byly trestním zákonem definovány v § 20, jednalo se například o projev nepřátelství k lidově demokratickému řádu, ohrožení politických, vojenských či hospodářských zájmů republiky nebo opakování či pokračování trestného činu. V odstavci čtvrtém zákon formuloval možnost uložení vedlejšího trestu spolu s trestem hlavním.

Cílem tohoto ustanovení byla ochrana republiky před útoky směřujícími ke zničení její samostatnosti či její celistvosti, ke zničení a též rozvracení jejích hospodářských, politických a sociálních základů. Dle komentářové literatury nebylo třeba, aby pro tuto činnost bylo použito násilí či záškodnictví. Dále zakotvením tohoto ustanovení měla být chráněna republika proti útokům, jež směřovaly na ústavní činitele a vykonavatele státní moci. Jako dokonáný trestný čin byla velezrada postihována i ve stadiu pokusu. Rovněž jako dokonáný trestný čin byla postihována i zvláště nebezpečná příprava, ta byla komentářovou literaturou definována jako spolčení se s cizí mocí, kterou byl myšlen cizí stát a s cizími činiteli, jimiž se rozuměli občané a obyvatelé cizího státu.²¹⁶

Rovněž v prvním oddílu první hlavy zvláštní části trestního zákona byl upraven trestný čin sabotáže.

²¹⁵ Srov. § 309 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

²¹⁶ Šimák a kol. *Trestní zákon: Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb.*, s. 123-132.

§ 84

Sabotáž

(1) Kdo zničí poškodí nebo učiní neupotřebitelným majetek národní nebo majetek lidového družstva v úmyslu mařit nebo ztěžovat

a) provoz nebo rozvoj státního, národního, komunálního nebo jiného veřejného podniku anebo lidového družstva, nebo

b) provoz důležitého obecně prospěšného zařízení,

bude potrestán odnětím svobody na deset až pětadvacet let.

(2) Stejně bude potrestán, kdo se k činu uvedeného v odstavci 1 s někým spolčí.

(3) Odnětím svobody na doživotí nebo smrtí bude pachatel potrestán,

a) dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1 jako člen spolčení,

b) je-li takovým činem zmařeno nebo ztíženo provádění nebo plnění jednotného hospodářského plánu ve zvláště důležitém úseku,

c) jsou-li takovým činem značnou měrou ohroženy zájmy obrany vlasti,

d) je-li takovým činem ohrožen život mnoha lidí, nebo

e) je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.

(4) Vedle trestů uvedených v odstavci 1 až 3 může soud vyslovit ztrátu státního občanství; neuloží-li tento trest, vysloví propadnutí jmění.

Z výše uvedeného ustanovení zákona je i zde patrné dělení skutkové podstaty na základní a kvalifikovanou. Základní skutková podstata byla definována v odstavci prvním a druhém. Kvalifikovanou skutkovou podstatu definoval odstavec třetí. Ve čtvrtém odstavci zákon umožňoval současně s trestem hlavním uložit i trest vedlejší v podobě ztráty státního občanství, případně propadnutí majetku pachatele. V porovnání s předchozí právní úpravou, kdy následkem naplnění základní skutkové podstaty trestného činu sabotáže byl trest odnětí svobody po dobu jednoho až pěti roků a následkem naplnění kvalifikované skutkové podstaty trest odnětí svobody po dobu pěti až deseti let, ukládal trestní zákon za trestný čin sabotáže tresty vyšší. Zpřísněná výše trestu byla dle důvodové zprávy k zákonu reakcí na závažnost a nebezpečnost tohoto trestného činu zejména ve vztahu k hospodářským základům lidové demokracie.²¹⁷

²¹⁷ Šimák a kol. *Trestní zákon: Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb.*, s. 142.

Zničením se rozuměla hmotná podstata samotné věci, zatímco poškozením se stala věc neupotřebitelnou pouze na určitý čas či v určité míře. Neupotřebitelnost věci byla posuzována vzhledem k účelu, ke kterému měla věc sloužit. Pachatelem takové trestné činnosti mohl být kdokoliv, pachatelství ve smyslu tohoto ustanovení zákona nebylo navázáno na občanství, případně na vztah k dané věci či podniku. Trestný byl i úmysl mařit nebo jakkoliv ničit majetek národní nebo lidových družstev. Důležitým znakem byla orientace úmyslu na objekt patřící do veřejného sektoru.²¹⁸

V první hlavě, ale oddílu druhém byl upraven trestný čin vyzvědačství, jednalo se o trestný čin proti bezpečnosti republiky.

§ 86

Vyzvědačství

(1) Kdo vyzvídá státní tajemství v úmyslu vyzradit je cizí moci, nebo kdo státní tajemství úmyslně cizí moci vyzradí, bude potrestán odnětím svobody na deset až pětadvacet let nebo na doživotí.

(2) Stejně bude potrestán, kdo

- a) k činu uvedenému v odstavci 1 s někým se spolčí,*
- b) pro takový čin vejde ve styk s cizí mocí nebo s cizími činiteli, nebo*
- c) vejde ve styk s organizací, jejímž účelem je vyzvídat státní tajemství, v úmyslu podporovat její snahy.*

(3) Smrtí bude pachatel potrestán,

- a) dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1 nebo 2 za zvýšeného ohrožení vlasti,*
- b) dopustí-li se takového činu, ač mu byla povinnost uchovávat státní tajemství výslovně uložena nebo ač je dána již jeho postavením*
- c) dopustí-li se takového činu jako člen organizace, jejímž účelem je vyzvídat státní tajemství,*
- d) týká-li se takový čin státního tajemství zvláště důležitého,*
- e) dopustí-li se takového činu způsobem zvláště nebezpečným, ve značném rozsahu nebo výdělečně anebo páchá-li takový čin po delší dobu, nebo*
- f) je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.*

(4) Vedle trestů uvedených v odstavcích 1 až 3 může soud vyslovit ztrátu státního občanství; neuloží-li tento trest, vysloví propadnutí jmění.

²¹⁸ Šimák a kol. *Trestní zákon: Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb.*, s. 142-144.

Ze shora uvedeného vyplývá, že skutková podstata vyzvědačství byla obdobně jako u velezrady či sabotáže dělena na základní v odstavci prvním a druhém a kvalifikovanou v odstavci třetím. Čtvrtý odstavec zakotvil možnost uložení vedlejších trestů. Státním tajemstvím se dle § 75 odst. 6 rozumělo vše, co v důležitém zájmu republiky, zejména politickém, vojenském a hospodářském, mělo zůstat utajeno před osobami nepovolanými. Vyzrazením státního tajemství cizí moci bylo dle komentáře myšleno vyzrazení úřadu či orgánu cizí moci, ale i osobě, která by státní tajemství mohla takovým předat. Organizací ve shora uvedeném ustanovení nemusela být organizace pracující pro cizí moc, ale například organizace protistátní či sabotážní, která státní tajemství chtěla získat pro potřeby své činnosti.²¹⁹

Trestným činem proti lidové správě a soudnictví bylo dle hlavy třetí, oddílu prvního neoznámení trestného činu.

§ 165

Neoznámení trestného činu

(1) Kdo se hodnověrným způsobem doví, že někdo jiný chystá nebo spáchal velezradu (§ 78), sdružování proti republice (§§ 79 a 80), sabotáž (§§ 86 a 87), ohrožení státního tajemství podle § 88, válečné škůdnictví podle § 99, vraždu na ústavním činiteli (§ 104), ublížení ústavnímu činiteli na zdraví (§§ 105 a 106), násilí na ústavním činiteli (§ 108), nedovolené ozbrojování (§§ 120 a 121), padělání a pozměňování platidel (§ 139), udávání padělaných a pozměněných platidel (§ 140), obecné ohrožení podle § 190, vraždu (§ 216), loupež (§ 232), zběhnutí (§§ 273 a 274) nebo vzpouru (§ 276), a úmyslně takový trestný čin bez odkladu oznámí prokurátoru nebo orgánu národní bezpečnosti, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Kdo se dopustí činu uvedeného v odstavci 1, není trestný, nemohl-li oznámení učinit bez nebezpečí pro sebe nebo, nejde-li o velezradu (§ 78), sabotáž (§§ 84 a 85) nebo vyzvědačství (§§ 86 a 87), bez nebezpečí pro osobu sobě blízkou.

Z uvedeného ustanovení zákona je patrné, že skutková podstata neoznámení trestného činu byla naplněna, pokud se pachatel dozvěděl o trestném činu takovým způsobem nebo z takového zdroje, že neměl

²¹⁹ Šimák a kol. *Trestní zákon: Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb.*, s. 154-158.

pochyb, že byl trestný čin spáchán, případně že spáchán být mohl. Druhý odstavec vymezil případy, ve kterých se nejednalo o trestný čin. O ten by se nejednalo, pokud by osoba trestný čin, vyjma velezrady, sabotáže a vyzvědačství, neoznámila z důvodu nebezpečnosti pro sebe nebo osobu sobě blízkou.

Chystaný trestný čin musel být ve stádiu příprav, v opačném případě nastupovala povinnost takovému činu zabránit. Oznamovací povinnost byla nezávislá na povinnosti překazit trestný čin, nezanikala tedy překažením trestného činu. Pachatelem takového trestného činu se mohl stát i cizinec. Dle komentářové literatury se jednalo o trestný čin úmyslný. Úmysl byl posuzován s ohledem na to, zda pachatel věděl nebo mohl vědět, že dané skutečnosti mohly zakládat trestný čin.²²⁰

Trestný čin vraždy byl upraven v hlavě šesté, jakožto trestný čin proti životu a zdraví.

§ 216

Vražda.

(1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na patnáct až pětadvacet let.

(2) Odnětím svobody na doživotí nebo smrtí bude pachatel potrestán,

a) dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1 na několika osobách nebo opětovně,

b) dopustí-li se takového činu při loupeži nebo způsobem zvláště surovým, nebo

c) je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.

Z výše uvedeného vyplývá, že skutková podstata trestního činu vraždy byla dle trestního zákona rozlišována na skutkovou podstatu základní a kvalifikovanou. Základní skutková podstata vraždy byla dle tehdy platného práva obdobně jako v současné právní úpravě vymezena v prvním odstavci daného ustanovení. Kvalifikovanou skutkovou podstatu definoval druhý odstavec. Naplněna byla, pokud se pachatel

²²⁰ Šimák a kol. *Trestní zákon: Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb.*, s. 310-311.

dopustil vraždy na několika osobách, opakovaně, při loupeži, způsobem zvláště surovým nebo v případě, že existovala okolnost, která by byla zvláště k tíži. Trestný čin vraždy byl činem úmyslným, na pohnutce, která k takovému činu vedla v rámci kvalifikace trestného činu nezáleželo.²²¹ Byla ale zohledněna při výměře trestu jak okolnost přitěžující či polehčující. Přitěžující okolnosti zákon upravoval v § 20, polehčující v § 21.

Trestný čin loupeže spadající do kategorie trestných činů proti svobodě trestní zákon upravoval v hlavě sedmé, oddílu prvé.

§ 232

Loupež.

- (1) *Kdo proti někomu užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, bude potrestán odnětím svobody na dvě až deset let.*
- (2) *Odnětím svobody na deset až dvacet let bude pachatel potrestán,*
- a) dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1 jako člen spolčení,*
 - b) má-li takový čin za následek těžkou újmu na zdraví, nebo*
 - c) je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.*
- (3) *Odnětím svobody na doživotí bude pachatel potrestán, má-li čin uvedený v odstavci 1 za následek smrt.*

Uvedené ustanovení zákona je téměř totožné s dnešní právní úpravou trestného činu loupeže. Rozdílná je především výše trestů, ty byly v trestním zákoně z roku 1950 přísnější. Základní skutková podstata byla naplněna, pokud pachatel dle odstavce prvního k překonání či znemožnění odboru proti vydání věci užil násilí nebo jeho pohrůžku. Kvalifikovaná skutková podstata byla definována v odstavci druhém a třetím. Naplněna byla, pokud se pachatel dopustil trestného činu loupeže jako člen organizace, způsobil-li takovým činem těžkou újmu na zdraví či smrt, případně při jiné okolnosti, která byla pachateli k tíži.

²²¹ Šimák a kol. *Trestní zákon: Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb.*, s. 392-393.

Násilí nemuselo být orientováno pouze na osobu, jejíž odpor měl být překonán. Dle pachatelova úmyslu muselo být násilí či jeho pohrůžka prostředkem ke zmocnění se věci. Čin byl považován za dokonaný již užitím násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí, nebylo třeba, aby se pachatel zmocnil cizí věci.²²²

Trestný čin rozkrádání majetku byl definován § 245 v hlavě osmé zákona, jakožto trestný čin majetkový.

§ 245

Rozkrádání národního majetku

- (1) *Kdo majetek národní nebo majetek lidového družstva rozkrádá tím, že*
- a) zmocní se věci z takového majetku v úmyslu nakládat s ní jako s vlastní,*
 - b) nakládá s věcí z takového majetku, která mu byla svěřena, jako s vlastní, nebo*
 - c) ke škodě takového majetku se jinak neoprávněně obohatí, bude potrestán odnětím svobody až na pět let.*
- (2) *Stejně bude potrestán, kdo na majetku národním nebo na majetku lidového družstva úmyslně způsobí škodu, zejména tím, že věc z takového majetku zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou.*
- (3) *Odnětím svobody na pět až patnáct let bude pachatel potrestán,*
- a) dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1 výdělečně,*
 - b) je-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 způsobena značná škoda, nebo*
 - c) je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.*
- (4) *Odnětím svobody na deset až dvacet let bude pachatel potrestán, jestliže činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2, jehož se dopustil zneužívaje svého postavení jako veřejný činitel, způsobil značnou škodu.*

Základní skutkovou podstatu uvedenou v odstavci prvním a druhém shora vymezeného ustanovení naplnil každý, kdo se neoprávněně obohatil ke škodě majetku lidového družstva nebo majetku národního. Kvalifikovaná skutková podstata byla naplněna, pokud se pachatel takového činu dopustil výdělečně, byla-li způsobena značná škoda nebo pokud zneužil svého postavení veřejného činitele. Ač byla činnost označena jako rozkrádání, nebylo pro naplnění skutkové podstaty nutné, aby se jednalo o opakující se činnost. Způsobení škody se rozumělo

²²² Šimák a kol. *Trestní zákon: Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb., 418-420.*

zničení věci nebo její poškození. Aby se jednalo o trestný čin rozkrádání národního majetku, musel pachatel jednat úmyslně, tedy vědět, že se jednalo o majetek lidového družstva či majetek národní, případně si být vědom takové možnosti. Zda se jednalo o škodu značnou, podléhalo posouzení s ohledem nikoli jen na výši takové škody v penězích, ale i na význam, jaký taková činnost měla na socialistické hospodářství.²²³

4.3 Subsumpce

Všichni členové a spolupracovníci odbojové skupiny bratří Mašínů, až na Boženu Cukrovou, v letech 1950 až 1953 společně usilovali o navrácení demokracie. Tím byla naplněna skutková podstata velezrady dle § 78 odst. 1 písm. c), tedy pokus o zničení či rozvrácení lidově demokratického státního zřízení nebo společenského řádu republiky a skutková podstata spolčení dle odst. 2 písm. a). Při odbojových akcích skupina užívala zbraně či výbušniny, čímž byla naplněna kvalifikovaná skutková podstata dle odst. 3 písm. d).

Václav Švéda se zapálením 17 stohů slámy, které patřily JZD, za účelem oslabení komunistického hospodářství dopustil trestného činu dle § 84 odst. 1 písm. a), tedy zničení majetku lidového družstva v úmyslu mařit jeho provoz a rozvoj. Při této odbojové akci spolupracoval s Ctiradem Mašínem, čímž byla naplněna kvalifikovaná skutková podstata spolčení se k takovému činu.

Zdenka Mašínová a Zbyněk Roušar se spolčením s Josefem Jíšou a pokusem o napojení na zahraniční zpravodajskou jednotku dopustili

²²³ Šimák a kol. *Trestní zákon: Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb.*, 443-444.

trestného činu vyzvědačství dle § 86 odst. 1, tedy vyzvídání státního tajemství za účelem vyjrazení cizí moci a dle odst. 2 písm. a) spolčení k takovému činu. Vladimír Hradec v roce 1953 po absolvování vojenského výcviku Ctiradu Mašínovi vyzradil skutečnosti týkající se vojenského cvičení s vědomím, že se Mašín chystal opustit republiku a přidat se k americké armádě²²⁴, čímž se dopustil trestného činu vyzvědačství dle § 86 odst. 1 a 2 písm. a). Vzhledem k tomu, že se jednalo o informace k vojenskému výcviku, byla naplněna kvalifikovaná skutková podstata v odst. 3 písm. d).

Božena Cukrová se neoznámením trestné činnosti odbojové skupiny dopustila trestného činu neoznámení dle § 165 odst. 1. Vzhledem k tomu, že neoznámeným činem byla velezrada, nebylo možné aplikovat odst. 2 daného ustanovení.

Václav Švéda a Zbyněk Janata se spolu s Milanem Paumerem a bratry Mašínovými několika pokusy o zavraždění příslušníků SNB za účelem získání zbraní či uniforem, dále pokladníka podniku Kovolis, za účelem získání financí a dalších osob v letech 1950 až 1953 dopustili trestných činů loupeže a vraždy. Skutková podstata trestného činu loupeže dle § 232 odst. 1 byla naplněna užitím násilí s úmyslem zmocnit se cizí věci, tedy zbraní, uniforem, případně financí. Kvalifikovaná skutková podstata v odst. 2 písm. a) byla naplněna, neboť se při této činnosti spolčili. Vzhledem k tomu, že některé z loupeží měly za následek smrt příslušníků SNB a pokladníka, byla naplněna kvalifikovaná skutková podstata v odstavci 3. Výše popsáním se Václav Švéda a Zbyněk Janata rovněž dopustili trestného činu vraždy ve stadiu pokusu dle § 5

²²⁴ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV skupinový spis, Rozsudek ze dne 29. 01 1955, s. 213.

ve spojení s § 216 odst. 2 písm. a), tedy na několika osobách a opětovně a písm. b), tedy při loupežích.

Václav Švéda, Zbyněk Janata a Vladimír Hradec se v roce 1953 ozbrojeni vloupali do dolu Kaňk, odkud ukradli 100 kg výbušniny, majetek Středočeských rudných dolů²²⁵, kterou měli v úmyslu použít při sabotážních akcích. Zmocněním se výbušniny, která byla majetkem národním, v úmyslu nakládat s ní jako s vlastní se dopustili trestného činu rozkrádání a poškozování majetku národního dle § 245 odst. 1 písm. a). Užitím zbraní byla naplněna kvalifikovaná skutková podstata v odst. 3 písm. c)²²⁶ ve spojení s § 75 odst. 4.

4.4 Tresty

Dle dualistického pojetí systému sankcí bylo rozlišováno mezi tresty a ochrannými opatřeními.²²⁷ Vedle hlavních trestů jako byl trest smrti či odnětí svobody, v tomto zákoně figurovaly i vedlejší tresty, které bylo možno uložit pouze vedle trestů hlavních, jako ztráta čestných občanských práv, propadnutí jmění, ztráta státního občanství či vyhoštění. Ochrannými opatřeními byly dle hlavy šesté tohoto zákona ochranné léčení či ochranná výchova.

V § 17 trestního zákon stanovil, že účelem trestu byl vedle zneškodnění nepřátel pracující třídy a zabránění pachateli v další trestné činnosti i výchovný aspekt trestání mající za cíl pachatele a zároveň

²²⁵ ABS, f. V-MV, sign. V-2452 MV skupinový spis, Rozsudek ze dne 29. 01 1955, s. 213.

²²⁶ V rozsudku ze dne 29. 01. 1955 je uveden § 234 odst. 2 písm. c), který jednak v časovém znění zákona, které bylo v době rozsudku relevantní, neexistuje, jednak v argumentační části rozsudku Nejvyšší soud hovořil o zvláště přitěžujících okolnostech z důvodu užití zbraní.

²²⁷ Gřivna, T. *Trestní právo hmotné*, s. 562.

ostatní členy společnosti přimět k dodržování pravidel tehdejšího státního zřízení. Zde je patrné politické zaměření zákona a odhodlání likvidovat nepřátele proletariátu. Z důvodové zprávy k ustanovení o účelu trestu:

„Obsah a účel trestu se mění s vývojem společnosti. Trest býval pomstou, výkupným, odplatou a vždy byl prostředkem k udržení moci vládnoucí třídy. V lidové demokracii, která postupně odstraňuje základní příčiny zločinnosti, nabývá vedle zneškodnění nepřátel lidu a zabránění dalším činům pachatele významu výchovný účel trestu. Z výkonu trestu musí být odstraněno vše, co maří nápravný účinek; v odsouzeném nesmí být rovněž ubíjena lidská důstojnost.“²²⁸

Jakým způsobem byl dodržován shora uvedený zákaz k ubíjení lidské důstojnosti je patrné například z výkonu trestu Zdenky Mašíkové st., která ač těžce nemocná byla vězněna ve studené betonové kobce bez matrace či pokrývky. Byla jí dlouhodobě odepírána lékařská péče. Pozůstalým po obětech politických procesů bylo mnohdy zamezeno převzetí ostatků jejich příbuzných a uskutečnění důstojného pohřbu. Těla byla buď zpopelňována nebo pohřbívána ve společných hrobech.²²⁹

Ustanovení o úhrnném trestu se dle § 22 odst. 1 trestního zákona použilo v případě, kdy byl pachatel odsouzen za dva nebo více trestných činů. Úhrnný trest byl vyměřen podle zákonného ustanovení, které stanovovalo za trestný čin nejpřísnější trest.²³⁰

²²⁸ Šimák a kol. *Trestní zákon: Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb.*, s. 51.

²²⁹ Chalupová. *Nebojovali švestkovými knedlíky*, s. 93.

²³⁰ Tedy použitím zásady absorbce trestného činu.

Trestným činem s nejpřísnějším trestem byla u všech obviněných, kromě Boženy Cukrové, velezrada dle § 78 odst. 3, která byla trestána smrtí. Trest smrti byl dle § 29 odst. 1 vykonáván oběšením, v případě ohrožení republiky mohl být vykonán i zastřelením. Trestní zákon dle § 29 odst. 2 dovoľoval v případě nepřiměřené přísnosti vzhledem k osobě pachatele, případně vzhledem k závažnosti polehčujících okolností, místo trestu smrti uložit trest odnětí svobody po dobu 15 až 20 let nebo na doživotí.

Božena Cukrová byla odsouzena za trestný čin neoznámení trestného činu velezrady dle § 165 odst. 1 k trestu odnětí svobody čtyři roky. Zákonem stanovená dolní hranice trestu byla jeden rok, horní hranice pět let.

4.5 Dílčí závěr

Právním předpisem hmotného práva aplikovatelným na činnost skupiny bratří Mašínů byl trestní zákon, dle kterého byla skupina obviněna z trestných činů velezrady, sabotáže, vyzvědačství, neoznámení trestného činu, vraždy, loupeže a rozkrádání národního majetku. Použitím zásady absorpce trestného činu byli členové skupiny, až na Boženu Cukrovou, která byla odsouzena za neoznámení trestného činu, odsouzeni za trestný čin velezrady. Komunistům se nepodařilo dopadnout přední členy odbojové skupiny a o to krutěji potrestali jejich spolupracovníky, příbuzné a přátele, kteří v Československu zůstali.

Vágně formulované skutkové podstaty a cílená dezinterpretace skutkového stavu ze strany komunistické bezpečnosti a justice umožňovaly jako trestný čin velezrady kvalifikovat například výrobu krabic k uchovávání zbraní nebo schvalování trestné činnosti mlčky.

Absurdně vysoké tresty za mnohdy neexistující trestné činy měly sloužit jako exemplární potrestání, byly charakteristické pro politické procesy zejména v první polovině 50. let. Ač měly tresty působit jako prostředek k upevnění komunistické moci a potírat aktivity nepřátel proletariátu, dle autorky spíše posilovaly vlnu nevole ve společnosti a přispěly tak k formování antikomunistického odboje.

Nicméně lze konstatovat, že uvedení byli odsouzeni v souladu s tehdy platnou hmotně právní úpravou. To ale neznamená, že nebyla soustavně porušována lidská práva a svobody vyplývající z tehdejší ústavy i z práva přirozeného.

5 Vývoj po roce 1989

Pro vývoj situace po roce 1989 je příznačná společenská debata o samotném vyrovnání se s komunistickým režimem, potažmo názorové porovnávání a posuzování činnosti odbojových skupin, včetně skupiny bratří Mašínů.

5.1 Vyrovnání se s komunistickým režimem

Ve snaze alespoň částečně odčinit a napravit škody napáchané komunistickým režimem byla po sametové revoluci přijata řada právních předpisů, které měly polistopadové společnosti pomoci vyrovnat se s minulostí nejen v oblasti právní, ekonomické, ale i morální.

Zákon č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu ze dne 9. července 1993 deklaroval odpovědnost Komunistické strany Československa, jejího vedení a členů za zločiny v spáchané v době od roku 1948 až 1989. Dle § 1 komunistický režim upíral občanům možnost svobodné politické vůle, systematicky porušoval lidská práva a základní zásady demokratického právního státu, mezinárodní smlouvy i vlastní zákony. V § 2 zákon označil komunistický režim jako zavrženíhodný, zločinný a nelegitimní. Odpor občanů proti komunistickému režimu projevený formou odboje nebo jiné činnosti označil tento zákon v § 3 jako legitimní, spravedlivý, morálně oprávněný a hodný úcty. Dle § 5 se v případě, že z politických důvodů neslučitelných se zásadami demokratického státu nedošlo k pravomocnému odsouzení nebo zproštění žaloby, do promlčecích lhůt trestných činů nezapočítá období od 25. února do 29. prosince 1989. Toto ustanovení bylo prostředkem pro zpětný postih zločinů, kterých se

komunističtí představitelé soustavně dopouštěli, ač byly v souladu s tehdy platným právem. S prolomením zákazu retroaktivity v trestních věcech se v tomto případě vyrovnal Ústavní soud ve svém nálezu Pl. ÚS 19/93. Uznáním kontinuity práva nebyla automaticky uznána legitimita komunistického režimu. Jedná se tedy o kontinuitu práva, ale hodnotovou diskontinuitu s komunistickým režimem.²³¹

Ač odpor proti komunistickému režimu označil za spravedlivý a morálně oprávněný již zákon z roku 1993, chyběla ucelená legislativní úprava antikomunistického neboli třetího odboje. Tu přinesl až zákon č. 262/2011 Sb., o účastnících odboje a odporu proti komunismu přijatý 20. července 2011, inspirovaný slovenskou právní úpravou.²³² Odboj a odpor proti komunismu definoval v § 2 jako účast na akcích, které byly směřovány proti komunistickému režimu. Formy odboje zákon v § 3 vymezuje mimo jiné jako ozbrojený či jiný srovnatelný boj proti režimu, sabotáže, spolupráci se zahraniční zpravodajskou službou, převaděčství či překračování státních hranic za účelem odboje a odporu proti komunismu, autorství petic, veřejná vystoupení proti režimu nebo také působení v odbojové organizaci.

Na žádost občana, jenž se účastnil odboje, případně jeho příbuzného a při splnění zákonem stanovených podmínek potřebných pro vydání osvědčení účastníka odboje a odporu proti komunismu ministerstvo takové osvědčení vydá. Při vyhovění žádosti má účastník odboje nárok na ocenění, odměnu a rehabilitaci dle § 11. Pro účely odvolání se proti rozhodnutí ministerstva byla dle § 7 zřízena Etická komise České republiky. Zmíněný zákon tedy zavedl oceňování účastníků antikomunistické rezistence podléhající správnímu řízení.

²³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 12. 1993, sp. zn. Pl. ÚS 19/93.

²³² Zákon č. 219/2006 Z.z., o protikomunistickom odboji.

Do přijetí tohoto zákona byli účastníci na odboji a odporu proti komunistickému režimu vyznamenáváni například formou státního vyznamenání či ocenění předsedy vlády. V roce 2008 bratrům Mašínovým a Milanu Paumerovi takové vyznamenání předal Mirek Topolánek, tehdejší premiér.²³³ V roce 2011 převzal Josef Mašín za oba bratry vojenské vyznamenání Zlatá lípa z rukou tehdejšího ministra obrany Alexandra Vondry.²³⁴ Na státní vyznamenání ale odbojová skupina bratří Mašínů zatím nedosáhla.²³⁵

V roce 1990 byl přijat zákon č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitace, který plošně zrušil velké množství nespravedlivě vydaných rozsudků z období totality. Ústavním zákonem č. 496/1990 Sb., o navrácení majetku KSČ lidu České a Slovenské federativní republiky přešel majetek z KSČ na stát. Náprava majetkových křivd navrácením odebraného majetku oprávněným osobám probíhala prostřednictvím restitučních zákonů, a to zákona č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích a zákona 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.²³⁶

Podle restitučních zákonů byl částečně navrácen i rodinný statek Mašínů v Lošanech. Josef Mašín st. nemovitost v roce 1940 převedl na opatrovníka svých tehdy nezletilých potomků. Dle Zdenky

²³³ Premiér Mirek Topolánek předal nové osobní vyznamenání bratrům Josefu a Ctiradu Mašínovým [online]. *Vláda České republiky*. 28. 02. 2008. [cit. 01. 06. 2021].

²³⁴ Mašín: Vyznamenání příjmu kvůli ostatním odbojářům Mašínovým [online]. *ČT24*. 25. 08. 2011. [cit. 01. 06. 2021].

²³⁵ Koudelka a Remek. Mašínové v návrhu na státní vyznamenání pro Zemana nejsou. [online]. *Seznam Zprávy*. 02. 06. 2021. [cit. 03. 06. 2021].

²³⁶ Šámal, P., Boháček, L. Polistopadové budování právního státu a vývoj právního řádu [online]. *ASPI*. [cit. 01. 06. 2021].

Mašínové ml. k takovému převodu došlo pod tlakem a ze strachu, aby nemovitost nezabavilo gestapo. Statek propadl po odchodu bratří Mašíňů z republiky státu, respektive KSČ. Zence Mašínové se po sametové revoluci podařilo získat zpět dvě osminy nemovitosti, zbylý podíl náležel bratrům Mašínovým, kteří se odmítali účastnit soudního řízení v České republice. Zdenka Mašínová podala k Okresnímu soudu v Kolíně žalobu na zrušení postupní smlouvy, kterou v tísní uzavřel její otec. V případě, že by soud smlouvu zrušil a nemovitost by tak v době smrti Josefa Mašína st. byla v jeho vlastnictví, mohl by být statek zděděn jeho potomky. Mašínová ani přes vyčerpání všech opravných prostředků neuspěla. V její prospěch rozhodl až Ústavní soud, který přiznal, že v řízení bylo porušeno právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 LZPS a vrátil věc k projednání Okresnímu soudu v Kolíně. Ústavní soud uvedl, že by bylo vhodné, aby byl statek v Lošanech navrácen rodině Josefa Mašína st., neboť ta zabezpečí, aby byl jeho dům důstojnou památkou na něj mnohem lépe než stát.²³⁷ Okresní soud v Kolíně v listopadu v roce 2017 rozhodl o navrácení nemovitosti potomkům Josefa Mašína st.²³⁸ Statek rodiny Mašínových bude přeměněn na památník, který bude připomínat první, druhý i třetí odboj.²³⁹

5.2 Společenský dissensus

Ač od působení odbojové skupiny bratří Mašíňů na území Československa uběhlo téměř 70 let, vyvolává jméno Mašíňů

²³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 09. 2015, sp. zn. I. ÚS 4004/14.

²³⁸ Mašínová může dostat statek v Lošanech zpět [online]. *Kolínský deník*. 25.05.2017. [cit. 01. 06. 2021].

²³⁹ Mašíňův statek v Lošanech už zná svou podobu. Zvítězil návrh studentek ČVUT [online]. *ČT24*. 19. 08. 2019. [cit. 01. 06. 2021].

ve většině české společnosti silné emoce. Jedna strana Mašínů vidí jako vrahy a kriminálníky, kteří chladnokrevně zabíjeli nevinné. Druzí je vnímají jako národní hrdiny, kteří statečně bojovali za hodnoty demokracie v období totality a politické represe.

Autorka uvádí několik názorů, se kterými se bylo možné v rámci diskuse v posledních letech setkat. Názory se liší jednak na legitimitu antikomunistické rezistence jako takové, jednak na situace, při kterých zemřeli dva příslušníci SNB a pokladník Kovolisu Hedvíkov.

Jedni tvrdí, že komunistický režim byl legitimní a z toho důvodu byl odboj proti němu naopak nelegitimní a nezákonný. Druhá strana legitimnost komunistického režimu popírá, neboť byl v rozporu s hodnotami demokratického zřízení, z čehož vyvozuje, že odpor proti takovému režimu byl morálně správný a legitimní.

Největší rozepře vyvolávají názory na smrt pokladníka státního podniku a dvou příslušníků SNB. Část společnosti tyto činy vnímá jako neopodstatněnou vraždu, část naopak jako nutné zlo pro pokračování v boji proti režimu.

Dle advokáta Aleše Rozehnalů byla činnost skupiny bratří Mašínů z části legitimní, část ale vykazovala znaky válečných zločinů. Rozehnal uvádí, že ač byly jejich činy dle tehdy platného trestního zákona považovány za činnost trestnou, je třeba při interpretaci zákona zohlednit přirozené právo. Ačkoli tehdejší pozitivní právo neobsahovalo právo na odpor, neznamená to, že toto právo neexistovalo. Dle Rozehnalů právo na odpor konstituuje právo odporovat každému, tedy jak vnějšímu, tak i vnitřnímu nepříteli, který ohrožuje demokratický charakter státního zřízení, pokud není možné uskutečnit změnu demokratickou cestou. Nástupem totalitního komunistického režimu

k takovému ohrožení, ba dokonce i rozkladu došlo. Ač bylo komunistické státní zřízení dle tehdejší ústavy formálně demokratické, nelze rozporovat, že fakticky se jednalo o období diktatury a nesvobody. Z toho důvodu byla dle Rozehnalova činnost skupiny bratří Mašíňů ve formě přisvojení zbraní, peněžního obnosu či sabotáže v podobě zapalování stohů legitimní v souladu s přirozeným právem. Rozehnal dále aplikuje na jejich odbojovou činnost Třetí Ženevskou úmluvu o ochraně obětí války z roku 1949, neboť ta se nevztahuje výlučně na ozbrojené konflikty mezi státy, ale i na konflikty uvnitř státu ve formě občanské války. Aplikací této úmluvy dochází k závěru, že příslušníci SNB, které Mašíni spoutali a následně zabili při loupeži zbraní, byli válečnými zajatci. Smrt válečného zajatce byla porušením této úmluvy a jednalo se tedy o válečný zločin. Zabití pokladníka při akci Kovolis za legitimní nepovažuje, neboť se jednalo o civilistu. I přes to, že byl pokladník Josef Rošický ozbrojen, nebyl součástí ozbrojených sil.²⁴⁰

Justiční aktivista Tomáš Pecina se domnívá, že Rozehnal ve svém rozboru špatně zhodnotil situaci existence válečného stavu na území Československa. Pecina hodnotí pounorový režim jako jednostranný teror komunistické strany, proti kterému civilní obyvatelstvo nemělo obranné prostředky, nemohlo se tedy jednat ani o konflikt v podobě občanské války. Aplikaci zmíněné úmluvy tedy považuje za chybnou. Legitimní cíl odbojové činnosti v daném historicko-politickém kontextu vidí v každém, kdo se na bezpráví minulého režimu podílel. Jako zločince vnímá právě ty, kteří se svými činy nebo schvalováním komunistických praktik podíleli na suspendaci náležitostí právního státu. Odbojovou

²⁴⁰ Rozehnal, A. Mašíni: legitimní hrdinové protikomunistického odporu, kteří se dopustili válečných zločinů. [online]. *Hlídací pes*. 04. 06. 2016 [cit. 01. 06. 2021].

činnost bratří Mašínů považuje za nutnou obranu proti organizované zločinecké skupině.²⁴¹

Poslanec KSČM Vojtěch Filip se proti činnosti bratří Mašínů důrazně vymezil. Podle něj není možné mluvit o hrdinství, neboť nebojovali proti komunismu, ale proti bezbranným nevinným občanům Československa.²⁴² V reakci na ocenění, které bratrům udělil tehdejší premiér Mirek Topolánek, Filip dodal, že „*vrah nemá být oceněn, vrah je vrahem a vrahem zůstane.*“²⁴³

Historik Jiří Padevět naopak vnímá způsob, jakým skupina bratří Mašínů bojovala proti totalitnímu systému, jako jediný možný. Domnívá se, že odpůrci Mašínů nemají dostatek informací a svůj názor vystavěli na komunistické propagandě. Padevět se domnívá, že část společnosti zpochybňuje nebo vůbec neví o existenci třetího odboje a odbojovou činnost bratří Mašínů omezují na izolovanou akci, při které byl zabit pokladník Kovolisu Josef Rošický.²⁴⁴

S názorem Padevěta se ztotožňuje i vojenský historik Eduard Stehlík. Dle něj je při hodnocení činnosti skupiny bratří Mašínů potřeba zohlednit zejména rodinné vazby, především pak vliv a výchovu jejich otce. Dále je také potřeba vzít v úvahu, že se skupina domnívala, že se schyluje k válce a z toho důvodu bojovali proti komunistickému režimu ozbrojenou formou.²⁴⁵

²⁴¹ Pecina, T. Mašínové. [online]. *Paragraphos*. 06. 06. 2016 [cit. 01. 06. 2021].

²⁴² Filip (KSČM): Mašínové nejsou a nebyli hrdinové [online]. *Parlamentní listy*. 18. 08. 2011 [cit. 01. 06. 2021].

²⁴³ Vyznamenání Mašínů ostře odsoudili komunisté [online]. *ČT24*. 28. 02. 2008. [cit. 01. 06. 2021].

²⁴⁴ *Třetí odboj nebojoval proti státu, ale proti ideologii, říká Padevět* [online].

²⁴⁵ *Vyznamenání Mašínů ostře odsoudili komunisté* [online].

Historik Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR Jiří Pernes situaci zhodnotil jako nevyhnutelnou. Dle něj není možné pouze využívat výhod svobody a demokracie, ale je nutné za její obranu také bojovat.²⁴⁶

Opačného názoru jsou obyvatelé obce Třemošnice, odkud pocházel pokladník Rošický. Rošický byl dle nich apolitickým úředníkem a s KSČ neměl nic společného. Dle jejich názoru se jednalo o loupežnou vraždu nikoli o odboj proti komunistickému režimu.²⁴⁷

Z archivních materiálů, ale vyplývá, že Rošický byl členem KSČ, neboť v soupisu věcí doličných z ohledání místa činu byla uvedena i legitimace KSČ na jeho jméno.²⁴⁸

Bývalý předseda senátu Přemysl Sobotka vnímal činnost bratří Mašínů jako aktivní boj proti diktatuře a tyranii. Odbojovou činnost Mašínů srovnával s partyzánským odbojem za druhé světové války, i tehdy totiž umírali nevinní lidé. Rovněž se domníval, že diktatura, ať už proletariátu nebo nacistická, s sebou přinášela i nevinné oběti. Z jeho pohledu byli Mašíni symbolem ozbrojené vzpoury proti diktatuře.²⁴⁹

Autor knihy *Svědomy hrdinů* Miroslav Kačor se domnívá, že Mašíni svou činností páchali kriminální trestné činy a porušovali tehdy platné zákony, jejich činnost hodnotí jako zákeřný terorismus. Myslí si, že prvotním cílem Mašínů nebylo režim změnit. Je toho názoru, že pokud byl odboj proti režimu Mašíny myšlen upřímně, měli jej veřejně vyhlásit.²⁵⁰

²⁴⁶ *Vyznamenání Mašínů ostře odsoudili komunisté* [online].

²⁴⁷ Pamětníci: Mašín lže, šlo o loupežnou vraždu [online]. *Chrudimský deník*. 18. 03. 2008. [cit. 01. 06. 2021].

²⁴⁸ ABS, f. H, sign. H-777, Činnost bratří Mašínů.

²⁴⁹ Kačor. *Svědomy hrdinů. Jiná tvář odbojové skupiny bratří Mašínů.*, s. 112-121.

²⁵⁰ *Ibidem*.

Bývalý radní města Sadská Petr Skála, které v roce 1997 udělilo bratrům Mašínovým čestné občanství, viděl jejich činnost jako účinnou proti komunistickému režimu. Dle Skály nebylo možné proti takovému režimu bojovat psaním básniček. Navíc bylo třeba zohlednit, že smyslem ozbrojených přepadení nebylo primárně zabíjet, ale opatřit si prostředky pro pokračování boje s komunismem. Příslušníky SNB a pokladníka Rošického považoval Skála za oběti komunistického režimu.²⁵¹

Bývalý politický vězeň a právník Lumír Mosler uznává legitimitu antikomunistického odboje, ale zpochybňuje užití prostředky. Dle jeho názoru skupina bratří Mašíků svými vražednými činy posilovala argumenty teorie zostřování třídního boje a umožnila komunistickým pohlavářům ospravedlnění realizace represí.²⁵²

Na konec si autorka dovoluje zmínit názor vlastní. Domnívá se, že vzhledem k výše uvedenému rozboru byla odbojová činnost skupiny bratří Mašíků legitimní. Svůj názor zakládá na pozitivním a zákonném konstatování povahy režimu, tj. zločinný, nelegitimní a zavrženíhodný a na předpokladu legálního odporu vůči němu. Svoji analýzu však neomezuje pouze na odboj jako celek, ale vnímá odboj též jako souhrn jednotlivých skutků. Paušalizace odboje by totiž vedla k nezohlednění nuancí, například události, při které si skupina bratří Mašíků chtěla opatřit zdroje financování své činnosti. Tak jak byla událost popsána, je jasné, že pokladník podniku Kovolis Hedvíkov Josef Rošický byl ozbrojen a z důvodu ochrany peněz chtěl zbraň proti Mašíkům použít. Z archiválií též vyplývá, že byl členem KSČ. Autorka podotýká, že se jednalo o civilistu. V kontrastu s tím, u přepadení služeben SNB v Chlumci nad Cidlinou a Čelákovících, kdy byli zabití příslušníci SNB Oldřich Kašík

²⁵¹ Kačor. *Svědomy hrdinů. Jiná tvář odbojové skupiny bratří Mašíků*, s. 110-111.

²⁵² *Ibidem*, s. 152.

a Jaroslav Honzátko, jasně vnímá, že příslušníci SNB, jakožto ozbrojeného sboru, se dobrovolně a vědomě podíleli na represích totalitního komunistického režimu. Autorka vnímá odlišný charakter usmrcení člena ozbrojeného sboru a civilisty, byť politicky velmi angažovaného. Pouhou logickou úvahou autorka dospívá k názoru, že zabití ve výše popsáných okolnostech může být vnímáno jako nezbytné pro další pokračování činnosti legitimního odboje. Autorka si je zároveň vědoma subjektivnosti morálního hodnocení těchto skutků, a proto pokládá za irelevantní dále se v této oblasti vyjadřovat.

5.3 Dílčí závěr

Debata mezi příznivci a odpůrci Mašínů rozděluje českou společnost po několik desetiletí a zřejmě ani v blízké budoucnosti nepovede k nalezení společného konsenzu. Paradoxem je, že první a druhý odboj je společností přijímán, ba i dokonce oslavován. Ač je protikomunistický, třetí odboj velice podobný odboji protinacistickému a protirakouskému, na jeho povaze se společnost nedokáže shodnout. Ani uzákonění legitimity odboje nevyřešilo rozdílné vnímání činnosti bratří Mašínů společností.

Závěr

Únorovým převratem se k moci dostala KSČ, jež na území Československa nastolila totalitní režim, který v zemi panoval po dobu 41 let. Podle sovětského vzoru byla společnost rozdělena na proletariát, tedy pracující lid složený především z dělníků a rolníků, a buržoazii, tedy kapitalisty. Podněcováním nenávisti dělnické třídy vůči buržoazii poštvovala politická propaganda proti sobě příslušníky jednoho státu. Zostřování třídního boje, perzekuce nepřátel režimu a politický tlak vedly obdobně jako v období druhé světové války k formování rezistence. Antikomunistická rezistence neboli třetí odboj se, ať už ozbrojeným způsobem v podobě atentátů na komunistické hodnostáře či způsobem neozbrojeným v podobě různých sabotáží, snažila o pád totality a návrat k hodnotám demokracie. Vedle odbojové skupiny Vladivoje Tomka, Černý lev 777 nebo Světlana se krátce po únoru 1948 začala formovat i odbojová skupina bratří Mašínů.

Mašínové se po vzoru svého otce postavili na odpor proti nedemokratickému státnímu zřízení. S pomocí desítek dalších se podíleli na sabotážích zaměřených na socialistické hospodářství a připravovali se hromaděním zbraní na válečný konflikt, ke kterému ale nikdy nedošlo. Mašíni jsou dnes často odsuzováni za zabití dvou příslušníků SNB, nejkontroverznějším z jejich počinů je ovšem zabití pokladníka státního podniku, který jim odmítl vydat peníze, které měly sloužit na financování činnosti odbojové skupiny.

Spolu s Milanem Paumerem, Zbyňkem Janatou a Václavem Švédou se bratři Mašínovi po zhodnocení situace v Československu rozhodli pro odchod z vlasti. Chtěli podstoupit výcvik v americké armádě a vrátit se bojovat za znovunastolení demokracie. Na aktivitách odbojové

skupiny bratří Mašínů se ale podílelo několik desítek dalších osob, které zůstaly v Československu. Tito, ať už se jednalo o stávající členy odbojové skupiny nebo její spolupracovníky a jejich rodiny, byli po odchodu pětičlenné skupiny hromadně zatčeni a podrobováni výslechům StB. Nechvalně známé metody StB, která se při výsleších a při přípravě členů skupiny na soudní proces soustavně dopouštěla porušování lidských práv či fyzického i psychologického násilí, nakonec zlomily téměř každého.

Při vykonstruovaném politickém procesu byli členové odbojové skupiny bratří Mašínů, jejich příbuzní a spolupracovníci obviněni a následně odsouzeni za trestné činy velezrady, sabotáže, vyzvědačství, neoznámení trestného činu, rozkrádání státního majetku, vraždy a loupeže. Ač byli odsouzeni podle tehdy platného trestního zákona, nelze takový postup považovat za legitimní. Politické procesy porušovaly lidská práva garantovaná tehdejší ústavou i *iuris naturalis*. Právní předpisy, tedy ani trestní zákoník není možné interpretovat bez politického a historického kontextu. Režim, který je proklamován jako demokratický, avšak nerespektuje hodnoty charakteristické pro demokratické státní zřízení, nemůže být uznán jako legitimní, stejně tak nejsou legitimní jeho právní předpisy porušující takové hodnoty.

Cílem politických procesů 50. let bylo zneškodnění odpůrců režimu, nezáleželo na tom, zda byl účastník vinen nebo nikoli. Bratři Mašínovi a Milan Paumer, jež byli iniciátory tohoto boje proti komunismu nikdy souzeni nebyli, jejich proces byl zastaven z důvodu odmítnutí americké vlády vydat zmíněné zpět do Československa. Jejich příbuzní a přátelé takové štěstí neměli, tři ze 17 účastníků procesu byli odsouzeni k trestu smrti, zbylí z nich k desítkám let vězení. Nepřiměřeně vysoké tresty měly sloužit jako exemplární potrestání a přimět tak k poslušnosti občany,

kteří se nedali zviklat politickou propagandou, alespoň pomocí strachu. To mělo ale opačný účinek, právě politické procesy a s nimi spojené bezpráví zvedly ve společnosti vlnu nevole, a ještě většího odporu ke komunistickému režimu.

Do roku 1989 byl příběh bratří Mašínů interpretován jednoznačně, média je popisovala jako vrahy, kriminálníky a povaleče, jejichž cílem bylo škodit pracujícím lidu a komunistickému zřízení. Naopak příslušníky komunistické strany média vyzdvihovala jako statečné a spravedlivé. Po pádu komunismu se setkáváme s opačnou tendencí, bratry Mašínovi většina literárních děl popisuje jako hrdiny a komunisty jako líné, chamtivé a ne příliš inteligentní. Se svobodou slova a hojnou medializací útržků činnosti odbojové skupiny bez kontextu přišla i debata o to, zda Mašíny oslavovat nebo odsoudit.

Dle názoru autorky současná společenská situace neumožňuje objektivní posouzení činnosti bratří Mašínů. Pro objektivní, respektive objektivnější posouzení tedy bude muset ještě uběhnout nějaká doba, zároveň nelze jistě říci, jak dlouhá. Notorieta historických věd je nestranné hodnocení s odstupem, který si zatím společnost nezískala.

Komunistický režim měl v Československu na svědomí podle odhadů okolo 5000 obětí na životech, velkou spoustu rozdělených rodin a nespočet zničených životů. Komunisté ve své předvolební kampani prohlásili, že se za svou předlistopadovou minulost nestydí. Ale měli by.

Použité zdroje

Primární prameny

1. Archiv bezpečnostních složek (ABS), f. 20781, 319, H, V-MV.
2. Národní archiv (NA), f. GP, ÚV KSČ 02/5, S – SNV.

Sekundární prameny

Monografie

3. Hemza, T. *Rozhodující síla strany. Aparát ÚV KSČ v éře Antonína Novotného*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2019.
4. Chalupová, M. *Nebojovali švestkovými knedlíky. Odbojová skupina bratří Mašínů v zrcadle dobového tisku*. Brno: Computer Press, 2011.
5. Jech, K. *Probuzená vesnice. K dějinám revoluce na našem venkově v letech 1945–1948*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963.
6. Kačor, M. *Svědomí hrdinů. Jiná tvář odbojové skupiny bratří Mašínů*. Praha: Rybka Publishers, 2009.
7. Kaplan, K. *Československo v letech 1948-1953*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991.
8. Kaplan, K. *Nebezpečná bezpečnost*. Brno: DOPLNĚK, 1999.
9. Kaplan, K. *Nekrvavá revoluce*. Praha: Mladá fronta, 1993.
10. Kaplan, K., Pacl, V. *Tajný prostor Jáchymov*. České Budějovice: Actys, 1993.
11. Kettner, P., Jedlička, I. M. *Tajemství tří králů*. Praha: Nakladatelství Mht, 1995.

12. Kuklík, J. a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2008.
13. Masin, B. *Odkaz*. Praha: Elka Press, 2020.
14. Mašín, C., Mašín, J., Paumer, M. *Cesta na severozápad*. Praha: Academia, 2011.
15. Mašínová, Z., Rudolf M. *Čtyři české osudy: tragický úděl rodiny Mašínovy*. Praha: Paseka, 2001.
16. Navara, L., Albrecht, J. *Abeceda komunismu*. Brno: Host, 2010.
17. Němeček, J. *Mašínové – zpráva o dvou generacích*. Praha: Torst, 1998.
18. Novák, J. *Zatím dobrý*. Brno: Petrov, 2004.
19. Padevět, J. *Odbojová skupina bratří Mašínů*. Praha: Academia, 2018
20. Procházka, J. *Sestupme ke kořenům...!* Lošany u Kolína: MNV, 1948.
21. Radosta, P. *Protikomunistický odboj. Historický nástin*. Praha: Egem, 1993.
22. Rambousek, O. *Jenom ne strach*. Praha: Nezávislé Tiskové Středisko, 1990.
23. Šimák, J. a kol. *Trestní zákon: Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb.* Praha: Orbis, 1953.
24. Švéda, J. *Mašínovský mýtus. Ideologie v české literatuře a kultuře*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2012.
25. Veber, V. *Třetí odboj ČSR v letech 1948–1953*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014.
26. Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2016.

Příspěvky v časopisech a sbornících

27. Bártík, F. Tábory nucené práce (TNP). Jaroslav Metyš a Jaroslav Vojtěch – dva konkrétní případy cesty do TNP. In: Šanca, O. *Odboj a odpor proti komunistickému režimu v Československu a ve střední Evropě*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2010, s. 273-281.
28. Bursík, T. Diskuse nad třetím odbojem. In: Šanca, O. *Odboj a odpor proti komunistickému režimu v Československu a ve střední Evropě*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2010, s. 17-26.
29. Československo žádá Spojené státy o vydání zločinců. *Svobodné slovo*. 1955, roč. 11, č. 43, s. 2.
30. Grulich, T. Potlačování dopadů zahraničního odboje v Československu prostřednictvím bezpečnostních složek. In: Šanca, O. *Odboj a odpor proti komunistickému režimu v Československu a ve střední Evropě*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2010, s. 199–204.
31. Gřivna, T. Trestní právo hmotné. In: Bobek, M. a kol. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, 2009, s. 553-581.
32. Jánský, R. Teror. *Československý voják*. 1965, roč. 14, č. 17, s. 28-31.
33. Jánský, R. Teror. První pokračování. *Československý voják*. 1965, roč. 14, č. 18, s. 28-31.
34. Jánský, R. Teror. Druhé pokračování. *Československý voják*. 1965, roč. 14, č. 19, s. 32-34.
35. Jánský, R. Teror. Dokončení. *Československý voják*. 1965, roč. 14, č. 20, s. 32-34.
36. Kalous, J. Reflexe případu bratří Mašínů v dobovém kontextu. In: Šanca, O. *Odboj a odpor proti komunistickému režimu*

- v Československu a ve střední Evropě. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2010, s. 145-155.
37. Proces proti bandě záškodníků, diversantů a teroristů. *Rudé Právo*. 1955, roč. 35, č. 32, s. 2.
 38. Proces proti bandě záškodníků, diversantů a teroristů. *Lidová demokracie*. 1955, roč. 11, č. 28, s. 3.
 39. Proces proti bandě záškodníků, diversantů a teroristů. *Mladá fronta*. 1955, roč. 11, č. 28, s. 4.
 40. Proces proti bandě záškodníků, diversantů a teroristů. *Svobodné slovo*. 1955, roč. 11, č. 28, s. 3.
 41. Rychlík, J. Kolektivizace ve střední a východní Evropě. In: Blažek P., Kubálek, M. *Kolektivizace venkova v Československu 1948–1960 a střeoevropské souvislosti*. Praha: Dokořán, 2008.
 42. S každým zúčtujeme po zásluze. Proces proti bandě záškodníků, diversantů a teroristů. *Pochodeň*. 1955, roč. 42, č. 10, s. 2.
 43. Šimíček, V., Kysela, J. Ústavní právo. In: Bobek, M. a kol. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, 2009, s. 297-329.
 44. Šli ke svým. *Mladá fronta*. 1955, roč. 11, č. 31, s. 9.
 45. Vrahové našli ochránce. *Rudé právo*. 1955, roč. 35, č. 33, s. 3.
 46. Zločinci v americké armádě. *Rudé právo*. 1955, roč. 35, č. 34, s. 3.

Internetové zdroje

45. „Druhý a třetí odboj je velmi podobný,“ říká Eduard Stehlík [online]. ČT24. 03. 03. 2008. [cit. 01.06.2021]. <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1461523-druhy-a-treti-odboj-je-velmi-podobny-rika-eduard-stehlik>

POUŽITÉ ZDROJE

46. Koudelka a Remek. Mašínové v návrhu na státní vyznamenání pro Zemana nejsou [online]. *Seznam Zprávy*. 02. 06. 2021. [cit. 03. 06. 2021]. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/koudelka-a-remek-masinove-v-navrhu-na-statni-vyznamenani-pro-zemana-nejsou-156698>
47. Krvavá léta. Hrdinná smrt Václava Morávka, posledního ze „Tří králů“ [online]. *Stream*. 30. 04. 2018. [cit. 01. 06. 2021]. <https://www.televizeznam.cz/video/krvava-leta/hrdinna-smrt-vaclava-moravka-posledniho-ze-tri-kralu-s-gestapem-bojoval-do-posledni-chvile-303867>
48. Mašín: Vyznamenání příjmu kvůli ostatním odbojářům Mašínovým [online]. *ČT24*. 25. 08. 2011. [cit. 01. 06. 2021]. <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1246234-masin-vyznamenani-prijmu-kvuli-ostatnim-odbojarum>
49. Mašínová může dostat statek v Lošanech zpět [online]. *Kolínský deník*. 25.05.2017. [cit. 01. 06. 2021]. https://kolinsky.denik.cz/zpravy_region/masinova-muze-dostat-statek-v-losanech-zpet-20170525.html
50. Mašínův statek v Lošanech už zná svou podobu. Zvítězil návrh studentek ČVUT [online]. *ČT24*. 19. 08. 2019. [cit. 01. 06. 2021]. <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2899940-pamatnik-bratrim-masinum-v-losanech-uz-zna-svou-podobu-zvitezil-navrh-studentek-cvut>
51. Premiér Mirek Topolánek předal nové osobní vyznamenání bratrům Josefu a Ctiradu Mašínovým [online]. *Vláda České republiky*. 28. 02. 2008. [cit. 01. 06. 2021]. <https://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=32048&tmplid=50>
52. Rozehnal, A. Mašíni: legitimní hrdinové protikomunistického odporu, kteří se dopustili válečných zločinů. [online]. *Hlídací Pes*. [cit. 01. 06. 2021]. <https://hlidacipes.org/hotovo-masini-legitimni-hrdinove-protikomunistickeho-odporu-kteri-se-dopustili-valecnych-zlocinu/?hilite=%27rozehnal%27%2C%27ma%C5%A1%C3%A9%27>

53. Šámal, P., Boháček, L. Polistopadové budování právního státu a vývoj právního řádu [online]. *ASPI*. [cit. 01. 06. 2021]. <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/272680/1/2?rem=rehabilit>
54. Třetí odboj nebojoval proti státu, ale proti ideologii, říká Padevět [online]. *idnes.cz* 04. 10. 2018 [cit. 01. 06. 2021]. https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/jiri-padevet-rozhovor-treti-odboj-protikomunisticky-bratri-masinove.A181002_152811_domaci_mpl
55. Ústav pro studium totalitních režimů. Zdena Mašínová (1933) [online]. *Ústav pro studium totalitních režimů*. [cit. 01. 06. 2021]. <https://www.ustrcr.cz/uvod/vzdelavaci-projekt-pamet-a-dejiny-totalitnich-rezimu/pametnici-protikomunistickeho-odboje-a-odporu/odbojova-skupina-bratri-masinu/zdena-masinova/>